

1905.

November

Letnik IX.

V. zvezek.

ZORA

Glasiló

slovenskega katoliškega dijaštva.

Zora izbaja 5 krat na leto in stane 2 K, za dijake 1.20 K.

Urednik: Ivan Grafenauer, stud. phil., Dunaj, IX. Porzellangasse 30.

Upravnik: Anton Rasberger, stud. med., Dunaj, XVIII/, Schulgasse
(Postfach).

Izdajatelj: iur. Ant. Krajc.

Na Dunaju
Tiskarna oo. mehtaristov.

Obseg.

	Str.
<i>J. D.:</i>	Leon XIII. †, Jožef Sarto — Pij X. 129
<i>Vl. K.:</i>	Pesem o Tunjicah 132
<i>P. F. B.:</i>	Gospodin pristav 132
<i>Milica:</i>	Slovo 136
<i>Ivan Grafenauer:</i>	Naše stališče 131
<i>Vl. Kraščan:</i>	Na sestanku 143
<i>A. Robida:</i>	Legenda o poučadi 153
<i>„Hrvatska“:</i>	Druženje osoba i društava 154

Glasnik: Poročilo o V. sestanku slovenskega krščansko mislečega dijaštva. — Liberalna jabuka, crvena, ervljiva. — „Hrvaška pisma“ v Katoliškem Obzorniku. — Riječki „Novi list“. — Reforme na živinozdravniški visoki šoli. — Nemiri na češki univerzi v Pragi. — Lužiški Srbi. — Dr. Fr. Kos: Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. — Rusko knjigotrštvo. — Na dunajskem vseučilišču. — Kako to? — Redovnice na vseučilišču v Inomostu . . . str. 155—164

Opomba uredništva. S to številko završi „Zora“ svoj deveti letnik, za dijaški list, zlasti jugoslovanski, jako lepo število. Da ni tudi „Zora“ izginila brez sledu kakor že toliko slovenskih in hrvaških dijaških listov, temu je vzrok, da zastopa edino prava načela, načela krščanstva, ki so načela tudi ogromne večine slovenskega ljudstva. To poroštvo nam je v spodbudo, da odločno korakamo naprej po začrtani poti in nam je obenem zagotovilo, da bo list tudi v bodočnosti uspeval in se razvijal vedno lepše, posebno ker so se v zadnjem letu slov. kat. dijaštvu pridružili tudi hrv. kat. visokošolci.

Ko odlagam s to številko uredništvo „Zora“ in ga izročam mlajši, žilavi moči, g. phil. V. Marinku, tem potom najiskreneje zahvalim vse cenjene sotrudnike na njihovi pomoči in upam, da ostanejo naklonjeni tudi novemu uredniku.

Ivan Grafenauer.

Opomba upravnštva. Zaključujemo deveti letnik „Zore“, a nikakor nam ni mogoče zaključiti tudi računa. Ne-le da nam še več kot polovica naročnikov ni plačala naročnine za ta letnik, ampak mnogi dolgujejo še za prešnje letnike. Uljudno prosimo torej vse cenjene naročnike naj store svojo dolžnost. Kako rado bi upravništvo dalo sotrudnikom tuintam kak honorar, ali ni mogoče, ker imamo dolg v tiskarni. — Zelo hvaležno sprejmemo vsak dar, le prosimo, da se jasno označi jeli dar za „Danico“ ali „Zoro“. Ako pa želi kdo glede zaostale naročnine kakega pojasnila, prosimo, da se obrne na upravništvo ki mu bo drage volje postreglo. — Z nado, da bomo mogli ob priliki desetletnice zaključiti tudi račun, gremo z veseljem na delo.

Upravništvo „Zore“.

Nemiri na Lvovskem vseučilišču. Sredi oktobra so se dogodili na Lvovskem vseučilišču hudi nemiri, ki so imeli svoj odmev tudi v gališkem deželnem zboru. Ti nemiri so tudi nekoliko povzročili, da je poljska večina v dež. zboru odklonila opravičene rusinske zahteve po rusinski gimnaziji v Stanislavu. Povod nemirom je bila izvolitev prof. Fijareka za rektorja na Lvovskem vseučilišču. Fijarek, odločen nasprotnik Rusinov, je pred leti delal proti kompromisu med rektorjem Lvovske univerze in med rusinskim dijaštvom. Ko je bila 11. oktobra slovesna inauguracija novega rektorja, je podala deputacija rusinskega dijaštva protestno izjavo proti izvolitvi dr. Fijareka, češ da je to razžalenje narodnega čuta rusinskih akademikov. Rektor je izjavo sprejel. 16. oktobra je pa udrlo več rusinskih visokošolcev v dvorano, kjer je ravno predaval rektor Fijarek, in ti so ga smetavali z jajci. Nato je rektor v varstvu bogoslovcev zapustil dvorano. Ta dogodek je silno razburil vse. Vseučiliški senat je takoj drugi dan izključil 8 rusinskih dijakov, ki so se vdeležili napada na rektorja in katerih identiteta je bila dognana. Proti drugim je uvel disciplinarno preiskavo. Ko je poljsko dijaštvo zaznalo za dogodek, je zaprlo vhod na vseučilišče vsem rusinskim akademikom. Še le, ko jih je senat resno opomnil, naj nehajo, so nehali z blokado. Ko je bil vhod na vseučilišče zopet prost, je prišlo okoli 80 Rusinov pred vseučiliškega tajnika, njihov govornik je povdarjal, da je napad na rektorja legalen boj za rusinsko univerzo. Nadalje se je pritoževal nad izključitvijo „rusinskih bojevnikov“ in nad tem, da so poljski dijaki zabranili Rusinom vhod na univerzo. Vsoboto 17. okt. je priredilo poljsko dijaštvo rektorju veliko ovacijo. Že pred osmo uro zjutraj so se zbrali slušatelji vseh fakultet v avli, da saj nekoliko zadoste rektorju za osramočenje. En del je zastavil vhod, da Rusini niso mogli noter, drugi so se pa postavili po koridorih, stopnicah gori do profesorske sobe v špalir. Ko je prišel rektor ob 1/9 uri, da gre predavat v tretji teologični letnik, so ga sprejeli dijaki z „živijo“-klici. Nato je govoril filozof Debanowicz, ki je dejal na koncu govora: „Mi smo zvesti Nj. nagnificenci! Živijo!“ Po odločbi rektorjevi so, kakor smo omenili, Poljaki opustili blokado. Zvečer so priredili poljski dijaki demonstracijo proti Rusinom. Rusniski bogoslovci vsled teh dogodkov ne obiskujejo več predavanj na vseučilišču in se vrše dotična predavanja v bogoslovnici. Predava metropolit Sezepticki. Metropolit in rektor grškega kat. semenišča Homišin sta izročila vladi pritožbo nad nasiljem poljskih, dijakov. Malorusi, ki se niso vdeležili demonstracij proti rektorju Fijareku, so tudi podali pritožbo na senat. 116 maloruskih dijakov se je izjavilo, da so bili vdeleženi pri napadu na rektorja. V resnici jih je bilo pa samo 40. Ker je drž. pravništvo vložilo proti izključenim 8 Rusinom tožbo radi javnega nasilstva, protestirajo tudi poljski dijaki proti temu, da se policija vmešava v notranje zadeve vseučilišča. *Fr. Kr.*

Odbor slov. kat. akad. društva „Danica“ na Dunaju za zimski tečaj se je sestavil ne 1. rednem običnem zboru dne 29. okt. sledeče:
 Predsednik: stud. ing. Fran Vrhovnik; podpredsednik: cand. phil. Ivan Grafenauer; tajnik: stud. iur. Josip Jerić; blagajnik: stud. phil. Fran Porenta; knjižničar: stud. phil. Zdravko Bergmann; gospodar: stud. iur. Feri Tomažič.

Odbor slov. kat. akad. društva „Zarja“ v Gradcu. Na I. rednem občnem zboru slov. kat. akad. društva „Zarja“ v Gradcu dne 28. okt. se je izvolil sledeči odbor:

Predsednik: phil. A. Detela; podpredsednik: phil. A. Rabuza; tajnik: tech. R. Podkrajšek; blagajnik: phil. K. Dermastia; gospodar: phil. F. Wisintin.

Laška „univerza“ v Inomostu. Lahki že imajo svojo univerzo. Sklenili so, da jo ustanove sami in sicer v Inomostu. Dijaki se vpišejo na sedanjo univerzo, a k predavanjem bodo hodili na privatno, laško. Profesorji so se priglasili že vsi. Seveda so vsi prišli iz — blažene Italije. Mi Slovenci nimamo najmanj vzroka nasprotovati Lahom v boju za njihovo vseučilišče. Toda zdi se nam, da stoji za tem — vlada. Nekega lepega dne bomo čuli, da je to univerzo prevzela v svojo oskrb vlada. Mi Slovenci bomo takrat pa slinice požirali. Da vlada resno misli na ustanovitev laškega vseučilišča, je dokaz Körberjeva izjava povočevalcu lista „Seccolo“, ki se glasi, da vlada vsekakor namerava ustanoviti italijansko vseučilišče. Ako bo italijansko vseučilišče v Trstu ali kje drugje, še ni gotovo. — Tako torej stoji stvar! To se pravi, da je tudi nam treba živahnejše delati za slov. vseučilišče v Ljubljani. Nastopiti moramo pa odločno tudi proti morebitni nameri vlade, da ustanovi laško vseučilišče v Trstu na slovenski zemlji. — Nemci se vsled ustanovitve laških kurzov v Inomostu silno razburjajo. Nemški listi ostro pišejo proti „svobodnemu italijanskemu vseučilišču“ v Inomostu. Naravnost nizko se je izrazil tudi rektor napram neki nemški deputaciji. Podarjal je, da je treba pričakovati izgredev, ako pride do italijanske ustanove. Ali ni to migljaj s kolom nemškim dijakom, naj prirejajo izgrede proti ital. svobodnemu vseučilišču. Pozivljal je tudi državne oblasti naj posežejo vmes. Laški list „Alto Adige“ odgovarja na te izbruhe in pravi, da je ta nemški rektor zblaznel. V slučaju, da oblasti res prepovedo te kurze, jih bodo prirejali kakor shode po § 2.

Fr. Kr.

Ameriška vseučilišča V Ameriki je sedaj 41 zavodov, ki se lahko imenujejo državne univerze. Poleg teh je pa še mnogo univerz, ki so sicer včasih imela državno podporo, sedaj so pa privatni zavodi. Letos je bilo na teh univerzah približno 42.500 dijakov, med temi 10.000 žensk.

Preselitev.

„Danica“ se je preselila dne 10. novembra v VIII. okraj, Laugegasse 11, III. 16.

Leon XIII. †

Jožef Sarto — Pij X.

irni svet je zaplakal, ko se je razširila žalostna vest, da je mirno v gospodu zaspal veliki Leon XIII. Vsak je bil sicer prepričan, da bo kmalu nehalo utripati to blago srce, vendar pa je vse katoličanstvo pošiljalo koprnečo molitev pred prestol Vsemogočnega, da bi mu podaljšal to tako drago življenje.

Toda neizprosna smrt, ki nam ugrabi najraji bitje, za katero se najbolj bojimo, tudi to pot ni računala s človeškimi željami, temveč njena kosa je oprostila čisto dušo Leonovo njenih zemeljskih okov, in ta se je kokor bel golob dvignila v svetle nebesne prostore, da sprejme tam plačilo za svoje pozemeljsko delovanje.

Če si le nekoliko bližje ogledamo življenje Leona XIII., moramo pripoznati, da je bila pot, ki jo je hodil skozi solzno dolino, pot kreposti.

Joahim Vincencij Rafael Alojzij Pecci je bil potomec odlične rodovine grofov Peccijev ter se rodil 2. marca l. 1810. v Karpinetu, malem mestu ležečem južno od Rima. Že v mladosti so položili stariši v malem Joahimu temelj onim krepostim, katere so ga spremljale celo življenje in ga povzdignile naposled na stoličo duhovnega vladarja človeštva. Ko je izpolnil osmo leto, je vstopil v jezuitsko solo v Viterbu, kjer je v šestih letih vrlo napredoval ter postal veselje in ponos oo. jesuitov. Dokončavši vse nauke pričel je obiskovati „Collegium Romanum“, kjer se je odločil za vzvišeni duhovniški poklic. Posvečen je bil dne 31. decembra l. 1837.

Že kar v začetku njegovega delovanja — v Beneventu — se je pokazalo, kako si zna mladi mašnik pridobivati simpatije in srca ljudi, kajti tekom treh let je postal v Beneventu splošno priljubljen. Ko so njegovi predstojniki izprevideli, kako zna Joahim krotiti mišljenje celo napol zbesnelih ljudi, premestili so ga v glavno mesto Umbrije Perugia in tudi tu se je pokazalo, da je Joahim popolnoma vreden

zaupanja; v kratkem času si je osvojil namreč srca svojih župljanov in zdužil in pomiril razdivjane revolucionarne duhove.

Vsled obilnih zaslug, ki si jih je pridobil za cerkev, je postal Joahim Pecci dne 19. febr. 1843. škof, toda odslej naj bi na opolzkem diplomatičnem polju služil sveti cerkvi. Na željo svojih predstojnikov je odšel za nuncija v Bruselj in prepotoval skoro vso zapadno in srednjo Evropo; med drugim se je mudil tudi dalje časa v Londonu, da bi se kolikor mogoče natančno seznanil z delavskim vprašanjem in s prodirajočim socializmom.

Toda že leta 1846. se je moral vrniti nazaj v Italijo in prevzeli višje pastirstvo v Perugiji, kjer se je za časa prejšnega svojega bivanja tako priljubil, da so si ga izprosil ljudje pri tedanjem papežu Gregoriju XVI. za svojega škofa.

Kot škof je Pecci tu začel svoje socialno delovanje in ko je bil 19. dec. 1854. imenovan za kardinala z naslovom cerkve San Crisogono je osnoval med drugim dobrotno društvo, ki je delilo zivež in denar med sirote in delavce, ter je bil temu društvu sam predsednik. Spisal je tedaj tudi že več socialnih razprav, ki so zbujele splošno zanimanje.

Nihče se toraj ni čudil, ko je Pecci a imenoval Pij IX. za svojega državnega tajnika l. 1867., in da je bil po smrti Pija IX. izvoljen od zbranih kardinalov za njegovega naslednika na stolici sv. Petra.

Celih 25 let in 5 mesecev je vodil Leon XIII. čoln Kristove cerkve skozi besneče viharje, in akoravno so butali večkrat razdivjani valovi čez njen krov, vendar jo je ohranil nepoškodovno in močno.

Ves čas se je boril z nasprotniki vere, ob vsaki priliki skazoval dobrote trpečemu človeštvu, sedaj so se pa zatisnile oči, ki so tako milo zrle vsakogar, kdor se jim je približal, odrevenele so roke, ki so tolikrat blagoslavljale in objemale vsoljno človeštvo; Leon XIII. se je vlegel k zasluženemu počitku, šel je, da sprejme plačilo za delo v Gospodovem vinogradu. — — — — —

Obenem z molitvijo za pokojnega papeža pa je puhtela proti nebu tudi prošnja za srečno izvolitev novega papeža, ki bi kakor Leon vzorno vladal sv. cerkev ter v sebi združeval spoštovanje vernikov in nevernikov. Ta molitev je kipela nad oblake ter prikipela do Vsemogočnega, ki se je z dobrotnimi očmi ozrl na večno mesto Rim, kjer so se v konklavu zbrali kardinali.

Oči vsega katoličanstva so bile vprte na ta mali prostor, kakor bi bilo od izvolitve sv. očeta odvisno njihovo lastno bitje, in nečuvno veselje je prešinilo pred Vatikanom zbrano množico, ko je 4. avgusta

10 minut pred poldnem kardinal dijakon Macche oznanil ljudstvu, da je za papeža izvoljen Josip Sarto, ki se je nazval Pij X.

Komaj je izgovoril kardinal svoje besede, že se je pretresel zrak vsled gromovitih živioklicev, in zazvonili so zvonovi vseh cerkva po večnem mestu, kakor bi hoteli hipoma celemu svetu razodeli preveseli novico.

Pij X., dotlej kardinal in patrijarh beneški Josip Sarto, rodil se je 2. junija 1835. v mestu Riese, pod streho, ki je krila siromašne, a krepostne ljudi. Šolo je obiskoval najprej doma, pozneje je bil pa sprejet v kolegij v Kastelfranku, odkoder je vstopil v padovansko semenišče. Tu se je jako odlikoval in tu si je tudi prvokrat ogrnil mašno obleko, prvo svojo mašo je pa daroval v Kastelfranku 18. septembra 1858.

Tri leta je služboval v Fontanivi in Tombolu, leta 1860. je bil pa imenovan za župnika v Salzanu, kjer je obrnil s svojim uprav apostolskim delovajem na se občo pozornost. V priznanje njegovih zaslug ga je imenoval škof za kanonika stolne cerkve v Trevisu, kmalu na to pa za generalnega vikarja (l. 1875.)

Za izredne Sartove zmožnosti je v kratkem izvedel tudi Leon XIII. in ta ga je povzdignil 10. novembra l. 1884. za škofa v Mantovi, kjer je Sarto kmalu razvil jako blagodejno delovanje. Najbolj je skrbel za duhovništvo; hotel je imeti le izobražene in pobožne duhovnike, ki so povsem prešinjeni s svetimi in vzvišenimi idejami krščanstva. Na tem svojem mestu je pokazal tudi pri kongresih in raznih drugih prilikah, kako se je vglobil tudi v socialno vpošanje.

Leon XIII. ga je odlikoval za njegovo plodonosno delovanje s tem, da ga je imenoval 12. jun. 1893 za kardinala toda že takoj 15. jun. istega leta je bil nameščen kot patrijarh v Benetkah, kjer je deloval do svoje izvolitve za papeža. Govori se, da je celo pokojni sv. Oče Leon XIII. pri neki priliki rekel patrijarhu Sarto: „Vi Sarto, vi še niste stari in poleg tega odločen in podvzeten mož. Vi bi bili zmožni za menoj prevzeti krmilo Petrovega čolna.“

Že bistri duh Leona XIII. je torej spoznal, kdo da bi bil najbolj zmožen za njegovega naslednika in po Božji previdnosti so tudi v konklavu zbrani kardinali zbrali tega moža za svojega vrhovnega poglavarja. Mi mu pa navdušeni kličemo:

„Živel Pij X, papež, in naš duševni kralj!“

J. D.

Pesem o Tunjicah.

Ljubezen je šla skozi Tunjice,
prelepo gorenjsko vas:
na sedmih je gričih postavljena,
od sedmih je žarkov pozdravljena,
ko solnce prispe izza góre.

Če Romul in Rem ne bila bi se
ustavila v Laciju,
na tunjskih bi gričih stal večni Rim,
pa slava in čast in bogastvo z njim,
a z njimi razkošno veselje.

Ljubezen je šla skozi Tunjice,
prelepo gorenjsko vas;
pri vsaki je hiši zamáhnila
z ročico v pozdrav in dáhnila
blažilni svoj dih je vanjo.

In vzljubil se v Bogu je tisti kraj
in srečen je kraj še zdaj,
četudi so njive bolj kamnate,
in strehe imajo slamnate
ponižni tunjski domovi.

Tunjčani rajajo, Razkošja ni tukaj iz vélikih mest,
ih tepke prodajajo, vesel pa je Tunjčan le:
Tunjčani gvinajo, kaj more kaliti mu srečne dni,
ih pepel ni črnila če polje rodi in če toče ni,
jo. če slana ne pade morilna?

l. narodna.)

VI. K.

Gospodin pristav.

Kusić rumana.

Zupnik je gledao iz svoga stana za kočijom, što je jurila u selo. Oko usta mu lebdio gorki posmijeh. Veselio se dogadjaju, srce mu se cijepalo zbog spoznaje. Uza nj je stajao brkonja zvonar s kapom u ruci i smijao se i ponosio se, što je on bacio toga kukavelja gospodskoga iz župnog stana, on, na koga taj gospodin prišipetlja ne će nikad ni da pogleda.

Zvonar je već smišljao, kako će sve izvesti, kad se sjutra skupe ljudi k crkvi.

Stojim ja (mislio je zvonar, da će sjutra pričati) pred crkvom, čekam, kad ću odzvoniti. Odredio g. plován mašu mrtvačku. Stoj ja, stoj, nema njega. Idem da vidim, kad — ne leži vraže — čujem neku buku iz plovanije. Šta je to? Vidim pred kućom kočiju. Otkud, pobratime, pitam kočijaša. A evo dovezao g. pristava, pa čekam. Svratio se k popu na rakiju, a ta se rakija otegla. Čini mi se, da se pogadjaju.

Ja i ne pitaj ništa, van u plovaniu. U koje mjere ja na vrata, a g. plovani iz sobe. „Ha, veli, baš sam te htio zvati.“

— Izvolite, g. plovane.

— Hodi, baci ovu prišipetlju tudju van, da mi ne kalja poštenog praga. Dobit ćeš, kaže, za rakiju.

— Eh, gospodine, na njihovu besidu sto ovakih.

Ja u sobu, a to se ušetao pristav kao manit, pa sve nešto buči. Ja ti k njemu pa za poramice, a on se izbećio, pa da mi trista tih i tih, veli, kaže, da će me u buharu.

— E, gospodine poglaviti, ovdje vi ne sudite, kažem ja — a on se trzne, al ja zgrabi za prsa, pa prodrmaj, ljudski, pa onda kres na ledinu. Lagano je ka pile ono gospodsko, al nije iz njega kao iz vinske bačve. Zajario ti on, a ja k plovanu. Dobro si ga, veli kukavicu, nek zna, da se popovi ne prodaju za ničije novce. A znate, htio ga je kupit tamo za vladu, zdjavelj.

Tako je mislio zvonar, al župnika salijetale bolne misli. Peklo ga je, gdje je morao bacit iz svoje kuće — da bi koga već — službenika državnog, suučenika nekadašnjeg i poznatog otačbenika.

Ta koliko je zabava, svagdje je g. pristav prvi, sve udešava, svud ravna. Pri čaši će vina prvi nazdraviti domovini, u društvu će prvi zapjevati „Lijepu našu“. Što je vatrenijeg, sve je okupio oko sebe — i činovništvo i gradjanstvo.

I onaj činovnik, koj nema dlake na jeziku, koj je baš zato i stradao, jer ne će van stazom pravice — i on je pobratim g. pristava — i on se pouzdava u nj ko u tvrd grad. U jednu pristav je Vinko „najobjubljenija ličnost“.

Kad ga je ostavila žena i pobjegla s oficirom, sve je planulo na nju, sve je još življe zamilovalo svoga Vinka. Svak je znao celi njegov život. Znali su, koliko je stradao već u gimnaziji, gdje su ga profesori, to orudje, kojim silništvo ubija moralnu snagu mladosti, zametali, jer se izticao svagdje gorljivim steklišem. Kad je bio na zadušnicah Ante Starčevića, uvrebao ga je profesor Vlah, koj je baš zato i došao u crkvu. Izljetraše ga iz gimnazije. Izvrstan djak svrši ipak izpite i podje u Zagreb. Novine su bile pune pohvala mladog Vinka. Gdje je godj trebalo, da se mladež iskaže, gdje bi uskipio narodni ponos proti sile, spominjao se Vinko medju prvacima.

Iz Zagreba ga prognaše, al ga ne skućiše. Gdje se čitalo o kakom pokretu Hrvata van domovine, čitalo se i Vinkovo ime.

Što se školanje u sveučilištu otešlo malo odviše, nije niko zamjerao. Ljubav je sve zastrla maglom zaboravi. Vinko je bio u očiju svih znanaca

kremenjak, kumir. I župnik se ponosio Vinkom, svojim suučenicom i sumišljenikom. Sudio je, da što, treznije od drugih; znao je, da se iza velike grmljavine rijedko spušta obilata kiša. A sad — ovo malo časaka sve rasplinu ko jaki vikor debelu maglu. Mjesto duše Vinkove čiste i jasne poput bistva vrela gledao je gadnu kaljužinu, punu blata i otrovi.

Bože moj, pa tako duboko pasti — i još se tako drzovito kočiti i bućiti! Došao je k župniku, tobože starome znancu, i ne gledajući na njegovu halju uzeo pripoviedati o svojoj, koja da se ljuti, što je malo pogladio služavku.

— A da, na nju sam ja i zaboravio. Dosta sam je se i natrpio. Oženio sam se drugom, onom znate crnkom učitejicom Vlahinjom.

— Oženio?! uprepašćen će župnik — ta Vi se ne možete ženiti, dok Vam je živa zakonita družica. . . .

— Manite — nehajno presiječe pristav. Oženio sam se t. j. doveo sam učiteljicu u svoj stan. Volja njezina i moja i eto gotova ženitba. Bude li potrebe, ja ću se za volju njoj i „za obseniti prostotu“ (kako bi vekao vaš kumir Starčević) vjenčati u rišćanskoj crkvi.

— Al vi ste katolik. . .

— Ne budite ljudi, plovane! Vjera je za me zastarjela stvar. Ja se samo čudim, što je svijet tako zaostao. Ja sam prestao vjerovat još u gimnaziji, a kasnije sam se utvrdio u svojim načelima. Sva ta vjera, sve te vaše bajke, sve može služiti u dobre svrhe, al prosvijetljeni ljudi ne vjeruju. Ne zamjerite, pustite, da izrečem sve. (Župnik se bio uzvrpoljio, zavarao, počeo kipjeti; u licu se mijenjao.)

Ja sam prošao više svijeta, upoznao se s mnogo ljudi i s Vašimi korifeji, pak evo poštene riječi, da većina onih, koji se ističu u javnosti, misle kao i ja. Vjera im je samo plašt, kojom pokrivaju svoju svrhu.

Iskreno priznajem, nisam proučavao filozofskih in bogoslovnih pitanja, al iskustvom dodjoh do sadašnjeg uvjerenja, a i umovanjem.

Meni se hoće živjeti, a vjera mi brani. Ja sam uvjeren, da je čovjek životinja i kao životinja da mora zadovoljiti svakoj potrebi, svakomu nagonu — a vjera mi brani piti, drži me svezana s jednom ženom, koje sam se zasitio, zabranjuje i pogledati u druge. . . Nisu li to absurda?!

Župniku prekipjelo. Najvolio bi uhvatiti za vrat svoga gosta i ljudski ga protresti. Nego sve misli, Vinko glumi, pretvara se, da ga razjedi. . .

— Pustimo to kraju, nekako će umiren. Čudno mi je, kako Vi ipak možete biti karakter, kakovim Vas drže, a ne priznate vjere ni morala, kako mi se čini.

— Karakter je za me prazna riječ... Rekoh: moja je svrha živjeti, nauživat se svijeta, kad me već udes bacio na nj...

— Vi ste dakle eudajmonista?

— Jesam i ponosim se time, a smiješni su mi oni, koji trube toliko o altruizmu — sarkastično se podsmjehnuo Vinko.

— I otačbeništvo je za Vas smiješnost?

— Da Vam pravo kažem, ja se smijem sam sebi, kad se sjetim svoje mladosti i onih ludih fraza, koje prosipah u svijet a bez uvjevenja, bez svijesti. Među tim tješi me, da nisam osamljen i da je mnogo neka-kašnjih stekliša iste misli sa mnom...

Nego ne dodjoh na prepirke. Vi znate, da je skoro izbor za sabor. Vaša je crkva trošna. Možda Vam i drugač treba podpore.. Ja znam, da ste Vi nekad bili ljuti stekliš, al znate: tempora mutantur...

Župnik planuo:

— Poglaviti, govorite li od zbilje il šale?

— Ne običavam se šaliti, — nehajno će pristav...

— Onda, poglavita prišipetljo, čisti počtenu kuću!

— Pope!?

Al župnik nije čekao van zovnuo zvonara... Vinko zinuo:

— Pope, tako mi Onoga...

— U koga ne vjeruješ, odmetniče...

U to pristav bio na ledini... U čas se stisnuo u kočiji i odjurio...

Peklo je župnika, ljuto peklo. Vidio je jaz, u koj hrli hrvatska mladost, gubeć vjeru, gazeć sve što je sveto i uzvišeno...

* * *

Oko podne došla tri seljeka k župniku.

— Gospodine, Vi ste — bora mi prorok — lamo stari Marko.

— Jeste, sikirice mi — dometnuo Filip. — Sve ste pogodili i da će obećavat ceste i mostove i obalit porez...

— A stotinjarke evo — pokazao Dane. — Samo ste rekli, da će doći predstojnik, a došao pristav...

— A vi? — upita župnik...

— Eh po Vašoj uputi. Slušali i primili plaću, pa gospodinu gospodski izprašili ledja...

— Hvala, poštenjaci. Vi ste — pučani — moždac i nada Hrvatske. Dok je Vas, ne bojimo se tuđjih prikripina...

U oku župnikovu nešto zasjalo...

P. F. B.

Slovo.

Glej noč poljublja zemljo širno,
in v logu slavec gostoli;
zdaj burno, zdaj svečano-mirno
po gozdu pesen se glasi.

Mladenka v sobici jo sluša,
oko ji tiho zarosi;
poslavlja njena čista duša
od milih teh se melodij.

Bude se ji mladostne sanje
in ž njimi upov sto in sto;
ozira zadnjič še se vanje,
saj jutri da jim vsem slovo.

Sledila srčni bo poklic,
vstopila v tihi samostan,
vvrstila v družbo se devic
Gospodu žila noč in dan.

Mladost, poljub tedaj ti vroč
pozdrav še zadnji tvoji zori — —
In devi duša pevajoč
za jasnimi odpluje vzori.

Milica.

Naše stališče.

Govoril na V. poč. sestanku slov. katoliško mislečega dijaštva phil. Ivan Grafenauer.

Drvi sestanek slov. krščansko mislečega dijaštva l. 1897. je bil posvečen skoro le programu slov. kat. dijaštva in njega organizaciji, da natanko opredeli stališče, ki ga naj zavzema katoliško dijaštvo nasproti liberalcem in kako naj se medsebojno organizuje kot celota. To je bilo posebno potrebno zato, da se utrdi in ohrani edinost med posvetnim katol. dijaštvom na visokih šolah in med bogoslovci raznih slovenskih pokrajin.

Danes po preteku šestih let se nam zdi zopet potrebno spraviti isto stvar v razgovor ne radi tega, kot bi hoteli spremeniti svoj program, tudi ne da bi poročali o vspehih, katere je dosegla organizacija našega dijaštva, za to bi bil čas prekratek, ampak radi tega, da zopet označimo javno pred slovenskim svetom svoje stališče napram nam nasprotnemu dijaštvu, pri katerem se je tekom časa izvršil precejšen preobrat.

Pred šestimi leti, za časa prvega sestanka slov. kršč. mislečega dijaštva, je bilo dijaštvo razdeljeno v dva tabora, v katoliško in liberalno, ki se je nazivalo tedaj narodno-napredno. Ta naprednost je pa šla polagoma tako daleč, da so črtali naprednjaki na vseslovenskem dijaškem

shodu l. 1898. krščanstvo popolnoma iz svojega programa, češ ne potrebujemo ga, in tako je šlo pogumno naprej po napredni poti. „Boj klerikalcem“ so smatrali za edino svojo nalogo, in v tem boju so dospeli da tja, da jim je postal ta boj edina naloga, prvi cilj, seveda v imenu „svobode“; narodnost pa, ki je po njihovih besedah vendar v večji nevarnosti kot vera, so zanemarjali vedno bolj, dokler se ni že javno slišala beseda: najprej liberalna svoboda, t. j. boj klerikalcem, potem šele narodnost.

Nekaterim zmernejšim elementom med liberalnim dijaštvom pa je začela ta gonja kmalu presedati in vspeh je bil, da so narodni radikanci prišli v dunajski „Sloveniji“ na krmilo, „Slovenija“ je postala narod-radikalna, in naprednjaki so si osnovali „Savo“. Isto cepljenje med naprednjaki in narodnimi radikanci se opazuje tudi v Gradcu, čeprav se še niso formalno ločili. Imamo torej proti sebi dve stranki, napredno in narodno-radikalno.

Da bi se podrobneje bavili s stališčem, ki ga zavzemamo napram „Savi“, se mi zdi nepotrebno, to bi bilo isto, kot bi hoteli vodo nositi v Savo. Z društvom in dijaštvom, katerega program je negacija krščanstva, ne moremo imeti stika. Pač pa smo vedno kazali voljo in jo še kažemo, da postopamo skupno, kjer se gre za zgolj narodne težnje, česar pa od liberalnega dijaštva nikakor ne moremo reči, kakor se je to videlo na Dúnaju o priliki manifestacije slovanskega dijaštva za slovensko vseučilišče v Ljubljani dne 14. maja, ko so bili liberalci voljni razdreti edinost slovenskega dijaštva, ako bi bila „Danica“ nastopila s trakovi, česar v korist skupni stvari ni storila.

Sedaj morda najštevilnejša stranka v slovenskem dijaštvu je narodno-radikalna. Edini smoter ji je „delo za narod“, posebno delo za to, da se oživi in ojači narodna samozavest. Priznati moramo, da je njihov program gotovo velik napredek napram programu, ki ga zastopa „Sava“ in napredno dijaštvo, katerega edini namen je boj proti veri, čeprav na škodo slovenski narodnostni ideji. Izločili so se iz liberalne stranke, ker je ta izgubila po svojih vzorih — voditeljih, ves kredit pri možeh, katerem je res še nekaj na tem, da naš narod ostane, da se gmotno in duševno povzdigne, da ne vtone v valovih sovražnikov.

Nasproti katoliškemu dijaštvu pa povdarjajo narodni radikanci pred vsem, da ni treba cepiti naših moči s tem, da se potegujemo tudi za vero; narodnost, ta je dandanes v največji nevarnosti, in radi tega je treba delati pred vsem za narodnost in samo za narodnost. Kaj nam je treba vlačiti na dan povsod vero, vero in zopet vero? Mi nismo proti veri, a

smo proti temu, da bi se vera vlačila tudi v boj za narodnost, „vera je privatna stvar“. Delovanje za vero zavira delo za narodnost.

Poglejmo, ali je to res.

„Katoliška vera je univerzalna, internacijonalna in kot taka nasprotnica narodnostne ideje,“ pravijo liberalci in radikalci. Ali je tak zaključek opravičen? Lahko bi kratko odgovoril s vprašanjem: Znanost je tudi univerzalna, internacijonalna, ali je radi tega nasprotnica narodnostne ideje? — Toda odgovoriti hočem resno. — Univerzalizem je dvojen, tak ki ne izključuje narodnosti in celo pospešuje njen razvoj, n. pr. univerzalizem znanosti, in protinaroden, ki stremi po prekuciji vsega obstoječega, ki ne pozna ne domovine, ne naroda, ker ne pozna in ne priznava Boga. Cerkev je bila vedno proti takemu kozmopolitizmu ker je proti človeški naravi; torej se univerzalnost cerkve nikakor ne more istovetiti ž njim, kakor to hočejo nekateri storiti. Bog je vsadil vsakemu posamezniku v srce ljubezen do domovine, radi tega moramo sklepati, da je vsakdo dolžan ljubiti svojo domovino, svoj narod in to, kar je specifično njegovo svojstvo, narodnost in materni jezik. Bog, ki je zapovedal, da moramo ljubiti sv. cerkev, je tudi začetnik naše narave, in ako je v našo naravo vsajena ljubezen do doma, do našega naroda, je to znak, da je to njegova volja, da ljubimo svoj dom.

Kje je tedaj kako nasprotstvo med vero in narodnostjo? — Naša narava tudi zahteva, da ljubimo svojo rodbino, očeta, mater, brate, sestre, ker od rodbine smo sprejeli prvo vzgojo, neko socialno stališče itd.; narod in domovino moramo istotako ljubiti po svoji naravi. Ali tedaj morda grešimo proti rodbini, ako ljubimo svoj narod in domovino? Nihče tega ne bo trdil. Zakaj bi se tedaj to trdilo ravno pri narodu in cerkvi?

To orožje pač potrebuje t. zv. narodni radikalizem v svojem tihem boju zoper cerkev, radi tega ga ne pusti in naj mu še tako jasno dokažeš ničnost njegovih razlogov. Nasproti temu moramo povdarjati, da je ravno katoliška cerkev edino zmožna, da goji čisto in pravo, nesebično rodoljubje. Ona sama je v stanju, da daje moči in vzišenosti našemu rodoljubju in ga vzdrži v pravih mejah, da se ne preobrne v nezno strast, katerej se morajo kloniti nebesa in zemlja in jej služiti kot sredstva.

Vera je najmogočnejši faktor, da v nas vzdrži ljubezen do domovine.

Kaj pa je ta ljubezen, ako opustimo njeno največjo in najkrepkejšo oporo, ako pustimo, da naj bo vera postranska stvar, zasebna reč? Kar je t. zv. humaniteta brez zapovedi ljubezni do bližnjega. Dokler

so srca mlada in živa, gori ljubezen do domovine in narodnosti kakor slamnati ogenj, ko pa pride čas, da je treba žrtvovati zanjo osebnost, osebne koristi, tedaj se ta ljubezen ohladi, dokler je ni več. — In ako kdo zataji svoj narod, na podlagi katerega zakona naj se mu dokaže, da dela krivico, ako ne na podlagi vere, po kateri je dal Bog sankcijo naravnemu zakonu. Skušnja nam kaže, da tam, kjer ni računati na osebni dobiček, na slavo in čast, ampak kjer zahteva ljubezen do naroda žrtve, da je tam na dalje časa nemogoče rodoljubje, ki zametava Boga

Kakor pa pospešuje cerkev pravo rodoljubje, tako zametava in obsoja krivo ljubezen do naroda. Rodoljubje pa, ki ne pozna višje stvari kot je narod, ki ne pozna nobenega načela, ki je nad narodom, ki potiskava na stran vero in Boga, tako rodoljubje ni pravo. Kam je spravilo narode rodoljubje, ki gazi vero in verske zapovedi, kaže najjasneje novejša zgodovina Italije in Francije, kjer vlada vsled takega rodoljubja skrajna demoralizacija. — Narod ima pa tudi višje cilje, ne samo materijalne, narod ima istotako kot posameznik smoter, da služi Bogu in dospe do cilja, ki ga je Bog postavil vsemu človeštvu, in ravno ta njegov smoter pušča v nemar narodni radikalizem. Radi tega je rodoljubje narodnega radikalizma nepopolno, ker ta pravi, da je vera privatna, postranska stvar, ker se ogreva samo za idejo narodnosti, ne da bi hotel povzdigniti narod vsestransko, ne samo materijalno ampak tudi duševno, pred vsem pa moralno, kar je pa mogoče le s pomočjo vere.

Popolnoma brezplodno je tudi, ako nam pravijo narodni radikalci: „Kaj vi, ki ste prej katoličani, potem še le Slovence.“ Da je ideja krščanstva, ideja najvišje resnice in dobrote, višja kot narodnostna ideja, tega nihče ne more tajiti, kdor še veruje. Hinavsko in naravnost brezumno pa se mi zdi, ako kdo vpraša: „Kaj bi prej zatajil ali Slovenstvo ali vero?“ To se mi zdi ravno tako nerodno, kakor da bi kdo vprašal otroka, koga bi prej zatajil očeta ali mater. Oba ima rad, nobenega ne bo zatajil.

Vera in narodnostna ideja se tedaj prav lepo vjemata, in narodni radikalizem ni imel nobenega vzroka izločiti rodoljubje od vere in to imenovati privatno stvar. Kdor ima vero za tako inferijorno idejo, da bi ne smela imeti veljave tudi v javnosti, poniža vero in božje institucije v sužnje, zahteva, da Bog služi novemu božanstvu, bodisi pretirani narodnostni ali kateremukoli drugemu.¹ To pa je absurdno.

¹ Hrv. Str., str. 75.

Narodni radikalci si najbrž tudi niso svesti dalekosežnosti tega izreka, a bil jim je dobro došel, da se izognijo preporni točki, da bi mogli zediniti verne in neverne v svoji sredi. Vse eno jim je tedaj, ali je kdo veren ali ne; na to se nočejo ozirati. A tako v zraku nikakor ne more ostati ta točka tudi ne pri njih, zakaj nikakor ni možna skupnost v družbi, v katerej eni blatijo to, kar je drugim najsvetejše. Brez stalnega verskega načela mora priti zopet do razpora in delitve, ali za vero ali proti njej.

Naš program, h kateremu preidem sedaj, hočem razložiti le kratko in povdariti samo glavne točke, ker je Vam, gospoda moja, že večinoma znan, in smo ga jasno dovolj razvili tudi že na drugih mestih.

Stališče, ki ga zastopamo mi, je odločno katoliško. V tako važni stvari, kakor je vera, ki ureja celo notranje in zunanje življenje človeka, od katere zavisi ne samo pozemeljsko življenje, ampak sreča ali nesreča tudi onstran groba, v takej stvari je skrajno brezumen vsak indiferentizem; za doslednega, mislečega človeka obstoja tukaj samo dvoje: vera ali nevera. Ako kdo priznava bivanje Boga, se mora brezpogojno podvreči verskim resnicam in moralnim zapovedim, ki jih hrani čiste edino je katoliška apostolska cerkev. Ako pa tega ne priznava je dosledno, da je popolen, dosleden brezverec. Za resnega človeka tu ni tretje poti. — Nočem razpravljati na tem mestu, koliko je mogoče subjektivnega prepričanja, da ne biva Bog, objektivnega prepričanja o tem si ne more pridobiti nihče. Pač pa se z nekolikim trudom lahko prepričamo o nasprotnem, da je Bog, da obstoja nadnaravni red in da je katoliška cerkev edina in nezmotljiva nositeljica večne resnice.

Ravno danes pa, ko se toliko napada katoliška cerkev po časopisu in v javnih govorih od strani takih ljudij, ki še katekizma ne znajo več, ravno danes je treba, da ne prepuste lajiki boja za verske resnice samo duhovnikom, ampak da se skupno z njimi bojujejo za uveljavljenje kat. načel v javnem življenju. Čudno, ako duhovnik brani cerkev proti napadom brezverskih časopisov, se mu zakliče: duhovnik naj ostane v zakristiji in spovednici in naj nikar ne sili v javno politiko; ako se pa posvetnjak poteguje za cerkev in vero, se mu reče: Pusti to, saj to ni zate, to je popovski posel.

Kdo bi je razumel, moderne profete?

Naše nazore o rodoljubju sem že prej dovoljno razjasnil. Omenim naj kratko samo še eno točko. Liberalcem in radikalcem sta ljubezen do svojega naroda, do bližnjih bratov — in sovraštvo do drugih narodov nerazdružljiva pojma. To sovraštvo jim je celo nekako merilo za rodoljubje. Lepa reč to. Ne vem kako bi to vsi imenovali, ako bi kdo smatral za dolžnost najsrčneje sovražiti svoje sosede in jih kar mogoče

obrekovati in jim škodovati, da bi s tem pokazal svojo ljubezen do sorodnikov po krvi. Ali pa ne veljajo ista moralna načela za posameznika in za narode? Naše stališče je tu popolnoma jasno: „Vsak narod ima pravico do obstoja po božjem in naravnem pravu, ki ga nihče ne sme kršiti. Kakor tedaj najodločneje obsojamo vsako posezanje v pravo in last našega naroda od katerekoli strani, tako nam je tudi popolnoma tuje tako rodoljubje, ki istoveti ljubezen do slovenskega naroda s slepim zaničevanjem in sovraštvom do vsega, kar ni slovensko.“ (Zora. IX., str. 116.)

In tu mi je razjasniti posebno ono točko, ki jo nam najbolj oponašajo nasprotniki, naše občevanje z nemškimi katoliškimi društvi.

Jaz se nikakor ne bom postavil za zagovornika nemških katoličanov, kar se tiče njihovega nastopa v narodnostnih vprašanjih, ki dostikrat nasprotuje načelom in tendencam krščanstva. Ali se dogaja to iz bojzani pred javnostjo ali iz lastne pretirane ljubezni do svojega rodu, o tem nam ne gre soditi, v vsakem slučaju pa se da kaj takega pač razlagati, nikakor pa ne opravičiti. Istotako nočemo tajiti, da so taki prenapeteži tudi med kat. nemškimi dijaki. Toda napačno bi ravnal oni, ki bi dolžil vse katoliške Nemce narodne nestrpnosti, nasprotno, dosti jih je, ki so v narodnostnih vprašanjih pravični. Seveda na Koroškem jih ne bomo iskali. Da se pa nahajajo med katoliškimi nemškimi dijaki na Dunaju taki in to precej veliko — o Graden tu ne maram govoriti, ker so tam razmere take, da „Zarja“ „Carolini“¹ niti ponudila ni zveze — to dokazuje dejstvo, da občujeta društvi „Norica“ in „Austria“, posebno pa prva kljubu nemškonacijalnemu šovinizmu s slovanskimi kat. društvi, kot s poljsko sodalicijo in „Danico“. Ako se je politična stranka krč. socialistov tudi že dostikrat pregrešila proti slovanskim narodom, ako greši tudi še danes, nima to ničesar opraviti z našim občevanjem s katol. nemškimi društvi. Kakor se mi nikakor ne smatramo za gol privesek katoliško-narodne stranke, ampak za samostojno vzgajajoče se mladeniče, tako tudi nje ne smatramo za golo pritiklino kršč. socialne stranke ampak za mladeniče, ki imajo tudi sami nekaj razsodnosti.

Kakor smo opetovano povdarjali in kakor je že odbor „Danice“² oficijelno izjavil v „Zori“,² sloni naše občevanje s katoliškimi nemškimi društvi na principu popolne narodne enakopravnosti. Tja zahajamo s slovensko trobojnico na prsih, slovensko trobojnico imamo na prsih, ako

¹ Nemško kat. društvo v Graden.

² L to IX. str. 58 in dalje.

pridejo oni k nam in poslušajo naše slovenske govore; ali tedaj zatajujemo svojo narodnost s tem, da občujemo ž njimi? Podlaga našega občevanja je tedaj popolna narodna enakopravnost, katere izvedba v Avstriji je vendar glavni pogoj zdravega narodnega razvoja slovenskega, brez katere se tira slovenski narod polagoma k poginu. Ako bi se pa pregrešilo kako društvo, s katerim občujemo, proti pravičnosti v narodnostnem oziru, ako bi se le nekoliko pokazalo šovinistiško, se razume, da bi pretrgali ž njim vsako zvezo. Ravno radi tega tudi ne občujemo z vsemi nemškimi kat. društvi, ampak s temi, ki odgovarjajo našim zahtevam v tem oziru.

Nočem pretiravati pomena, ki ga ima to naše občevanje s kat. nemškimi društvi, ker dejanskega vidnega uspeha je le malo, edino ta, da oni pri nas spoznajo naše težnje in jim ne stojijo nasproti kot tujci, ki jih ne poznajo, ampak kot znanci in saj ne kot neprijatelji. V drugih političnih razmerah bi bil uspeh veliko večji, radi tega pa je naša skupna dolžnost, da delamo z vsemi močmi v to, da se take razmere v Avstriji tekom časa ustanove. Vsled tega pa naše občevanje s kat. nemškimi društvi tudi nikakor ni nesmiselno, brezplodno.

Slov. kat. dijaštvo je tudi demokratsko. Slovensko ljudstvo je demokratično ljudstvo, in tudi ono dijaštvo, ki se noče odtujiti narodu, mora biti demokratično. Slovenski narod nikoli ne bo imel toliko inteligence, da bi, kakor pri Nemcih, mogli biti inteligenca in meščanstvo glavni opori naših narodnih teženj, to sta pri nas kmet in delavstvo. Iti med narod in vsposobiti ga za boj za obstanek gospodarski in narodni, to je naloga tudi slov. kat. dijaštva. Sredstvo, po katerem se to najboljše dogaja, je slov. kršč. soc. zveza s svojo obširno organizacijo, katere članici sta tudi „Danica“ in „Zarja“. Glavno delo nas čaka seveda šele, ko stopimo v življenje, a kar moremo to moramo storiti tudi že sedaj kot dijaki.

Samo še par besedi o organizaciji slov. kat. dijaštva. Pred vsem je treba danes, ko se napada od vseh strani naša vera in cerkev, da se organizuje cela naša četa kolikor mogoče trdno. O potrebi katoliških dijaških društev danes nihče več ne dvomi. Sedaj, ko se je ta organizacija slov. kat. dijakov na Dunaju in Gradcu že utrdila in ko sta dobili „Danica“ in „Zarja“ na Dunaju hrv. posestrimo „Hrvatsko“, je treba misliti na to, da stopijo ta društva sama v ožjo dotiko med seboj, da se osnuje med njimi zveza jugoslov. kat. akad. društev, ki bi oskrbovala medsebojno občevanje društev in ob enem skrbela za boljšo zvezo z drugimi kat. slovanškimi društvi, ki že obstoje ali pa se še ustanove, kakor pri Čehih in Poljaki.

A tudi vez med lajiki in bogoslovci mora ostati trdna in neomajna, da bo ostalo neomajano tudi pozneje v življenju zaupanje in skupnost

v delovanju lajikov in duhovščine, kar je za naše razmere toliko potrebno. Sredstvo za to je glasilo slov. kat. dijaštva „Zora“ in odkrito, živahno občevanje dijakov-lajikov z bogoslovci. Kakor veže naše nasprotnike skupno sovrašтво do cerkve in vere, tako naj družī nas ljubezen do nje!

Koliko se bo dalo tega izvesti, to bo pokagala bodočnost, a naša skupna naloga je, da stremimo vsi za tem ciljem v prospēh katoliške, narodne in demokratske ideje v korist slov. naroda.

Na sestanku.

Spisal VI. Kraščan.

Dozdravljena Višnja gora, ponos moje ljube Dolenjske! — Ko stopi izza zalesja na glavno cesto, vodečo mimo Šent Vida proti Ljubljani, in se mu odpre prost pogled na idilično mestece, se mu zazdi, da prostrana Dolenjska nima kraja, kjer bi bila narava nakopičila toliko prirodne ljubkosti in prisrčnosti. Kakor sramežljiva deklica, ki si drhteč pred moškim pogledom zakriva obraz z belim predpasnikom in pogleduje le z enim očesom tja v stran, se je skrila ljubka skupina stereotipnih poslopij s cerkvico sv. Ane v zakotje gričev in holmcev, le od ene strani si je pustila pr. st. pogled, kakor bi radovedno hotela opazovati mimovrveče življenje.

Filozof Ivan Mladen je bil idealen človek. Na Dunaju se je držal bolj doma, črpal znanost iz nakopičenih zakladov po raznih knjižnicah in muzejih, v družbo zahajal po potrebi, ob nedeljah pa je redno šel k maši in jezuiški pridigi. Tovariši so ga radi pitali z mračnjakom in čudakom; on pa se je takim pripomnjam dobrosrčno smejal in si mislil svojo.

Danes popoldne je ležal na domačem vrtu pod hruško in prebiral mehanično, z lahno ironijo krog usten naše Amazonke „Misterij žene“, ko mu poštna Marička prinese dopisnico.

„Iz Višnje gore! No kaj bo pač, ljubi moj Sivec?

„Dragi! V četrtek popoldne ob štirih je tu v Kovačevi gostilni sestanek višnjegorskih in okoliških dijakov. Posvetovali se bomo, kako bi se v našem okraju dalo započeti živahno narodno delo, kako bi se dalo ljudstvo dvigniti umsko in moralno. Pripravljavni odbor pričakuje za gotovo, da prideš. Na zdar!

Prostoslav Sivec. cand. med.

Ivan se je na glas zasmel. „Sivec hoče naše ljudstvo dvigniti umsko in moralno! Lepe reči se gode dandanes! A pogledat le pojdimo; radoveden sem zares, kako bo to napravil. Pa strela vendar! Saj je danes četrtek. Take so naše zakotne poste. Treba bo odriniti takoj po kosilu.“

Popoldne pa je palilo avgustovsko solnce, da je bilo kaj. A mlad in poln življenja je vrgel sukno čez ramo, si odpel telovnik, potisnil obnošeni slammik na čelo, pa hajdi čez brda in sela!

Blizu mesta ga dohiti jurist Mlakar iz Stičine.

„Kam tako dirjaš, furija? Saj ti ne gori za petami!“

„A zdravo, ti si, Jože? Tudi na sestanek?“

„Kajpada! Saj veš, višnjegorski narodnjaki skrbe za zabavo. Prav! O počitnicah itak ne veš, kam bi se dejal od dolgega časa.“

Mlakar je bil veseljak prve vrste. Razen ruma — tega se je bil enkrat prenapil, od tedaj ga ni smel pogledati — je ljubil vse pijače od sladke rebuljice do ponižnega brinjevca; čislal je vse device, ki niso bile očitno že v srpanu; do teh pa je imel hudo antipatijo, sam ni vedel zakaj. Med tovariši je bil priljubljen, ker je tuintam znal kakšno razdreti. Imel je redko lastnost: bil je odkritosrčen človek, dušo je nosil v očeh. Med njim in Mladenom se je napravilo neko prijateljsko razmerje. Ivan ga je videl rad, ker je bil odkrit in pošten, četudi ga je zavrnil včasih, ko je bila njegova lahkomišelnost le prevelika. Mlakar mu ni zameril nikdar. „Morajo pač tudi pridigarji biti na svetu!“

Na križpotu, ko se odcepi cesta proti mestu, ju je čakalo par dijakov.

„Bog Vas živi! O pa še Ljubljančani so tukaj! Danes bomo menda res izpreobrnili polovico Dolenjske.“

Pozdravljali so se kot najboljši prijatelji; niti sence ni bilo, da bi si ne bili enaki v vsem: enih misli, enega srca, enakih načrtov za bodočnost.

V Kovačevi gostilni jih je bilo zbranih že večje število. Pili so preležano pivo, jedli salame in stare žemlje pa kadili, da si komaj razločil posamne obraze.

Nekaj jih je bilo že pri dobri volji. Stopali so v krožke in poskušali peti.

Mlakarja so burno pozdravili.

„Kar sem, kar sem, Jože! Aljaževe „Občutke“ moramo poskusiti. Bariton, alo Jože, bariton!“

Mlakar se jih komaj ubrani. „Ne pohodite me vendar, tristo zelenih! Pa saj bomo zborovali, ne?“

„Zborovali?“ se začudi Ferdo Spuščaj, dolg, zelo razsvetljen jurist. „Saj vendar že zborujemo, vraga! A, ti misliš Sivca? Ha, ha, ni mu še pošla fantazija; dovtip, ki si ga je izmislil, ni napačen. Prav zares, danes moramo dvigniti narod, ha, ha, ha!“

Tovariši so mu gromko pritrjevali. Vseh se je polastil preprijetni občutek, ki te obide v veseli, neprisiljeni družini. Lepa je misel, da se tuintam po slovenski domovini shajajo starejši okoliški dijaki, se porazvesele, zbijajo dovtype in kaj zapoje — kdo bi jim zameril? Dobrodošla izpremema je to v enoličnosti počitniškega življenja.

Mlakar in Spuščaj spravita skupaj oktet, in vesela pesem je zadonela po precej prostornem lokalu; na „Občutke“ Aljaževe so pozabili, ker se jim je uprl Spuščaj, češ da mu ne ugaja komponist.

Mladen se je posadil vstric Sivca. Cand. med. Sivec je bil po višnjegorski okolici znana, a nič kaj priljubljena oseba. Na kmetško ljudstvo je gledal z viška. Kedar se je hotel pokazati posebno demokratičnega, je grede iz župne cerkve rad pobožal kako kmetško dekle, ki se mu je navadno izognilo, ko bi ga imelo srečati na samem, ali pa ga je ošinilo s prešernim pogledom in siknilo za njim: „Šema neumna, gosposka!“ V cerkev je namreč zahajal Sivec ob nedeljah redno, ker bi mu sicer stara mati doma napravila pridigo. Cand. med., ki se je s tem naslovom ponašal že nekaj let, pa je bil moderen človek, ki se je rad nekoliko pohlinil in prisladkal religiozni stari mamiči, da je le prišlo kaj pod palec; sicer bi bila suša, o joj! Na Dunaju pa se je kot najstarejša in najodličnejša „stara hiša“ udajal radikalno-liberalni, brezverski struji, to je bilo v tistih časih moderno.

Prišedši letos iz cesarskega mesta, začutil je v duši veliko praznoto. Ali mu je prišlo slučajno ali kako drugače, o tem ni razmišljal; gotovo je bilo le, da tako ne sme iti naprej.

„Dolgočasit se vendar nisem prišel domov! Tega je bilo na Dunaju več ko preveč.“

Potoži torej svojo osamljenost ožjemu sorojaku prijatelju Knofli, abiturijentu novomeškemu. Ko je Sivec maturiral, je imel Knofla še nedolžen obrazek; nosil je petelinje hlačice, in tedanji srečni maturant Sivec ga je komaj opazil, če sta se slučajno srečala kje v ozkih višnjegorskih ulicah. Dandanes pa sta bila dobra prijatelja. Že pride tako na svetu. Knofla, ki mu je bilo zaznati pod nosom že nekaj mahu, je imel v starem medicincu krasnega učitelja, ki mu je popalil hote ali nehote s svojim ciničnim pesimizmom v kratkem kali vernosti in nedolžnosti. Gorje izpridenim študentom zaradi pohujšanja! Mizerija življenja, ki takim subjektom navadno sledi za petami, je brezdvomno kazen za ta greh.

No Knofla je bil v vsem veren učenec Sivčev, le njegovega narodnega cinizma in strupenega kriticizma ni mogel prenašati. Takrat je vselej vskipel. Vzgajal se je na gimnaziji med tovariši, ki so plameneli narodnega navdušenja; njih gorečnost je vrgla refleks tudi na njega. Cand. med. pa je bil zapravljen tudi že to. Nič čudnega! Ko zmanjka goriva, plamen kmalu pomine, pa naj je bil poprej še tako silen; ko izgine iz srca vera, postane v kratkem tudi narodni entuzijazem le pusta fraza.

Ko je Sivec Knofli potožil, da Višnja gora ni več zanimiva in da bi bilo pametno, ko bi dijaštvo priredilo kakšen shod, veselico ali karkoli že, je bil navdušeni abiturijent takoj v elementu.

„Saj res, saj res, bravo! Čuj me, prijatelj! Ustanovimo bralno društvo, priredimo shod; združimo se dijaki in delajmo z združenimi močmi za narod!“

Šla sta z veseljem na delo oba; abiturijent ves srečen, da bo tako kmalu začel „delati za narod“, Sivec poln hrepenenja, da se vzdrami nekoliko iz te peklenke zaspčnosti in dolgočasnosti.

Danes, ko so bili ljudje že tukaj, in sicer z gotovim namenom, da dvignejo narod umsko in moralno, je Sivec začuden prišel do spoznanja, da je pravzaprav duševna reva. Filistrov, kakor je bil ta-le Mladen, sploh ni mogel trpeti, a ko sta sedela takole vštric in se menila to in ono, zdelo se mu je, da ga gleda izzivajoče, kakor bi mu hotel predejeti vso notranjost. Tega pa se je cand. med. bal, kajti njegovo duševno življenje je bilo pusto in prazno.

„O čem misliš danes govoriti?“ vpraša ga Ivan. „Če si stvar vzel resno, misel ni napačna. Dobro bi bilo, da bi se tu v bližini kje ustanovilo bralno društvo ali kaj podobnega; naši ljudje res premalo bero. Dijaki moremo tukaj veliko storiti pa tudi koristiti. Venomer smo v najožji dotiki z ljudstvom, iz ljudstva smo izšli sami. Izproži to misel, ko boš govoril! Ne utegne biti brez uspeha.“

Sivcu je odleglo. Oddahne se; zavžito pivo za trenotje vzbudi v njem prijeten občutek zadovoljnosti.

„Bravo, Ivan, bravo! Vedel sem, da boš prvi s konkretnimi predlogi na sestanku. Bodi uverjen, da te je pripravljavni odbor vpošteval pred vsemi! A govori o stvari ti! Prepričan sem, da boš ravno ti dosegel največ, ker . . . no ker imaš med dijaštvom nekaj . . . ugled.“

„Ne, Sivec, za enkrat boš že oprostil, da bom molčal. Če bom prišel do besede, rekel bom na koncu katero. Popreje bi rad videl, kakšne misli bodo izražali drugi. Govori torej o tem! Sklicatelj si, in kolikor morem vedeti, imaš pri stvari odločilno besedo. Pa treba bo vendar enkrat začeti. Mračni se še. Nekaj nas je prišlo od daleč.“

Sivec se sicer namrdne, a pred temle hladnim razumom se je čutil plahega, boječega; ko bi ga srečal na samem, bi se mu izognil.

„Saj res, treba bo začeti! — Alo, gospoda, čas je, da otvorimo zborovanje!“

Tovariši so bili pri najboljši volji. Pijača in težki vzduh sta razburjala živce. Dolenjska dovtipnost in šegavost je skrbela za smeh. Petje je donelo po sobani. Aljaževe „Občutke“ so že dvakrat prepeli. Spuščaj je mnogo pil in je pozabil, da mu komponist ni všeč. Mlakar je mislil, da je v nebesih. Kjer se je prikazal, pozdravljali so ga burno in hrupno. Čutil se je povsem srečnega; zdajpazdaj je vrgel hvaležen pogled na Siveca, da mu je pripravil tako krasen dan.

Nič posebnega navdušenja ni vzbudilo, ko jih sklicatelj s sonornim baritonom opozori, da bo treba zborovati. A bili so ipak radovedni, kako bo to šlo; upali so, da morda tudi zborovanje ne bo brez zabave in smeha.

Sivec pozvoni.

„Slavna gospoda, dragi tovariši!“

Spuščaj dregne Knoflo s komolcem; ta pa se ves zgane; zamišljen je bil; vedel je da ima besedo takoj za Sivecem.

„Znano Vam je, slavna gospoda, da naš narod propada, propada rapidno. Slovenija, majke Slave božanstvena hčerka, stoji pred kočljivo alternativo: ali naj se dvigne in raztrga vezi, ki ji branijo polet v svobode in napredka kraljestvo in se tako ojači umsko in pa maralno, da more kljubovati sovraga zlobnim nakanam — ali pa naj se vrže tujemu Molohu v prepožrešno žrelo.“

Pri tem je Sivec koketno mežikal z levim očesom, si vihal brke zdaj na desnem zdaj na levem krilu, tuintam je tudi patetično pogledal v strop, kajti beseda mu je šla na vso moč od srca. Mladena za trenotek obide tiha žalost, a potem si ne more, da ne bi smejal.

„Slavna gospoda, dragi tovariši! Odločitev ni težka. Še pes cvili, če mu stojiš na repu — tako nekako se glasi“ ...

Mlakarjev krožek brizgne v smeh.

„Posluš, gospoda moja! Stvar je veleresna, položaj naroda veletragičen! — Zbrali smo se torej, slavna gospoda, da prosvedočimo rodoljubja svojega iskrenost, da damo duška svoji nejevolji, ker si gotova kasta z drznim čelom upa nastopati proti kulturnim in političnim interesom ljubljeneega nam naroda slovenskega ...“

Mladen ga začudeno gleda. „Za božjo voljo, Sivec, zato vendar nismo prišli sem!“

Candidatus se ustraši. „No da, Ivan ... Pardon, povem ti pozneje ...“

„Toda, slavna gospoda, da ne zaidem predaleč, dovolite, da otvorim zborovanje in dam besedo abiturijentu g. Knofli, ki bo nadalje razvijal misli, izražene v mojem pozdravu.“

Knofla ni bil še nikoli v takih škripcih. Dvakrat je šel dopoldne skoraj do Stičine in se učil svoj referat, a v tem trenutku se kar ni mogel domisliti, kako naj začne.

A le za trenotek. Ko vstane in izpregovori par stavkov, pride kmalu na plano. Govoril je hitro, navdušeno, odkritosrčno.

Bil je v letih, ko človeško srce hrepeni po lepem, vzvišenem. Klasična izobrazba na gimnaziji mu je stavila pred oči vzorne može, ki so koristili domovini in človeštvu. Res da so ti vzori večinoma paganski, toda šolska metoda jih vsprejemljivim mladim dušam najraje slika v lepi luči. Domoljubje, rodoljubje, človekoljubje, junaštvo so navadno njih motivi. Čitajoč o Aristidu snuje načrtov polni dijak, kako bo tudi on nesebično in požrtvovalno ljubil svojo domovino, kedar pride do kruha; še gorečnejša, še stanovitnejša bo ta ljubezen kakor je bilo domoljubje Epaminodovo; kakor življenje Periklejevo bo tudi njegovo življenje izpolnjeno z neprestanim, resnim in uspešnim delom za srečo domače zemlje. In tako dalje brez konca in kraja skozi dolgih osem let; izprva nezavestno kakor v slutnji, potem vedno jasneje in jasneje.

Knofla je bil dober dijak. Ko bi ne bil Sivca nikdar poznal, bi bil ostal morda tudi dober človek. Ozračje, ki ga je dihal nadarjeni, prav lepe nade vzbujajoči mladenič v Novem mestu; občevanje z drugim spolom, okuženim po modernih idejah, in s tovariši, ki jih je bilo nekaj znanih protiverskih agitatorjev; čitanje protikatoliških časnikov in brošuric — vse to mu je kot otroku boljše, inteligentnejše rodbine že jako zgodaj izpodjedlo kali pravega verskega življenja. Ko sta se v osmi šoli pobližje spoznala s starim medicinem, ga je ta prav hitro znal prikrojiti po svojem okusu. S silo mu je sklatil itak že velo, porumenelo listje z drevesa življenja njegove katoliške zavesti; po gredicah mladega srca je poruval cvetje sramežljivosti in mesto njega našadil po njih bujno poganjajoči nečisti osat. Kdorkoli bi mu bil videl v dušo in bi gledal vse te žalostne izpremembe, bi ga bil moral pomilovati.

Kaj mu je ostalo? Iskrena, rekel bi strastna ljubezen do naroda, ki sta mu jo vcepila šola in izvunšolska vzgoja. A v šoli je izvedel samo, da naj dela za prospeh domovine, ker so za prospeh domovine delali Aristid, Epaminonda, Periklej, a nihče mu ni povedal, kako naj dela. Ker mu je pa izvunšolska vzgoja vcepila bizarno idejo, da naj za veren narod nikari ne dela v verskem duhu, postala je zanj lepodoneča beseda o narodnem delu pusta, brezbarvna fraza, dasi se tega ni zavedal. Cand.

med. mu je vdihnil ostro sovraštvo do vsega, kar je bilo z religijo kakoržekoli v zvezi.

Ko ga je vprašal, o čem naj govori na sestanku, je Sivec pripomnil pol resno pol ironično: „Če bomo res kdaj začeli kaj delati, je treba, da duhove popreje prepariramo. Ko bi imeli delati kako drugače kakor na radikalni podlagi, je bolje, da ne delamo nič. Zato govori o srednjeveški coklji, ki je ovirala doslej in misli ovirati še nadalje naš narodni napredek. Le govori, saj si navdušen!... Včasih še bolj ko jaz, hi, hi, hi!“ . . .

Sivec se je neprijetno zasmel, a Knošla se ni zmenil zanj. Kri mu je začela plati k srcu, ko je pomislil, da bo vendar enkrat na vplivnem mestu dal duška mislim in čuvstvom, ki jih je na gimnaziji zadrževal in pritajeval. Kako mu je bilo včasih to težko, a moral se je hiliti, ker jer bil uklenjen. Zdaj pa je prost, prost kakor ptica pod nebom!

Zato je danes govoril naglo, navdušeno, odkritosrčno.

Mladen je kar strmel. Besede, ki so vrele iz mladega govornika, niso bile baš neumne, a sipale so na vse strani besen gnev do katolištva in katoliških ustanov.

Navzočih se poloti mrzlična nervoznost. Knošla jih je privezal náse z magično silo. Modre, široko odprte oči so mu plamenele v ognju; na čelo so mu stopile komaj vidne potne kapljice; mladeniški, sicer blede obraz, ki pa je na njem pravkar vzbujajoča se strast začrtavala že prve neprijetne poteze, mu je preko lic prepregla temna rdečica. Tovariši so ga začudeno gledali; poznali so ga doslej le bolj mimogrede in površno.

Edini candidatus medicinae Prostoslav Sivec se je pri tej splošni nervoznosti počutil prav imenitno.

Z desnico si je podprl kuštrasto glavo, vrtel med prsti ogorek cigarete in pihal skozi nos vrtoglave oblačke, z levico pa si je vihal brke, zdaj desno, zdaj levo krilo. Krog usten mu je igral frivolen nasmeh. Gledal je svojo nedolžno, mlado žrtev kakor gleda skobec ugrabljeno grlico, potem ko ji je izkljuval srce: poln poželjivosti se veseli, da je izkravela.

Tuintam je vrgel opazko — zasmehljivo, ostro, nepošteno. Govornik ga jo parkrat ošinil z jeznim, skorej sovražnim pogledom, a motili se ni dal.

Govoril je čimdalje hitreje, vedno bolj strastno.

„A ne samo govoriti, ne samo obsojati nam je treba, tovariši, treba nam je dela, resnega, vztrajnega dela . . .“

Sivcu se razširi obraz v zloben smeh.

„Ha, ha, ha! Lejte ga no! Kaj boš pa ti vendar delala, preljuba moja knoflica?“

Govornik se ves zgane. Oči mu zablisnejo, in skoraj surovo krikne nad starim prijateljem:

„Molči, kukavica!“

Sivec obledi, zaškrta z zobmi in se počasi dviga izza mize gledajoč kakor bes.

„Kaj si izbleknil, žabica!“ A Knofla ga ne čuje in ne vidi.

Obrnjem po dvorani proti tovarišem vpije bolj kakor govori:

„Zabavljati je lahko, tovariši, in norčevati se iz vsega, kar je dobro in kar ni. Ne bil bi rad oseben, prijatelji, a povedati moram tudi to. Žal mi je, da mi stvar šele danes stopa v polni jasnosti pred oči in sram me je, da sem mu toliko zaupal. Toda vprašam vas, tovariši, kaj more koristiti narodu človek, kakršen je Sivec, človek . . .“

V tem hipu ga oblije mrzel hlad, in nekaj težkega mu pilet na sence.

„Čakaj, fant, da se ti malo glava izprevedri!“ zakriči surovi cand. med. in požene vrček s pivom proti njemu. Govornik omahne na stol, tovariši planejo kvišku . . .

II.

Avemarijo je zvonilo, ko sta Mladen in Mlakar korakala proti domu po lepi vijugasti cesti, vodeči iz Višnje gore proti Stičini.

Odmolita.

Mlakar se Mladenu obesi pod pazduho; molče korakata drug poleg drugega. Večerni hlad jima je del tako prijetno.

„Zakaj si jo po katastrofi takoj popihal domov, Ivan?“ pretrga Mlakar molk. „Morda bi se dali še pobotati med seboj, in razvila bi se morda še . . .“

„Zabava, kaj ne?“ zavrne ga Ivan. „Tebi je le za zabavo! Dali bi se pobotati, praviš? Kolika zmeta! S temi ljudmi sploh ni mogoče občevati.“

Molčala sta spet. V daljavi so umirali zadnji Marijini pozdravi. Za čas potihne zvonjenje. A v Spodnji in Gorenji Dragi in v Višnji gori zazvoni mrliču. Umrl je Andrejka, trden kmet v Gorenji Dragi, mož stare korenine.

Izza Dobrave je pogledal svetel krajec, se dvigal počasi višje in se naposled prikazal v vsej svoji krasoti iznad gorovja ter razlil svoj biserni soj po višnjegorski kotlini. Njegovi srebrni žarki so se borili z zlatimi trakovi pojemajoče večerne zarje za prvenstvo. Po dolini pa so brneli mrliški zvonovi.

„Poglej, Jože“, se za hip ustavi Mladen, „poglej in strmi nad lepoto naše domačije! Nisem več v letih mladostnih sanj, a takole v

jasnih poletnih večerih se čutim vselej srečnega, ko gledam te-le kraje. Ali ni res lepa naša domovina? Veš, da sva se vozila že po tujih krajih, ki so naju za trenotek kar osupnili po svoji nenavadni krasoti. A povej mi, človek božji, ali si videl kdaj tako lepe slike, kakor se zdajle odpirajo pred tvojimi očmi? Ali te je kdaj kakšen kraj s tako magično silo priklepal naše kakor ta ljuba naša slovenska gruda?"

„Mlakar ga ves osupel gleda. Mladen ni imel navade fantazirati.

„In, ljuba duša, poglej! Andrejka, poštenjak stare korenine, je umrl v Dragi; zvonovi pojo; zdi se mi, da pojo pogrebno pesem našemu narodu. Ali ti ne zaboli srce, če pomisliš, da naj bi se po téhle lepih brdih in selih razlegali kdaj tuji, nemški ali kakršnikoli drugi glasovi? In do tega pride, ljubi moj, pride z absolutno gotovostjo, če bo tako šlo naprej. Bolj kakor kdaj poprej, sem čutil to danes na sestanku in žalosten sem bil, da bi bil najraje šel vun in se na tihem razjokal. Vprašam te: kam hočemo s tako mladino? Videl si, da so to divjaki, divjaki brez pameti in brez srca. In ta posurovela drhal naj bo narodovo upanje, narodova bodočnost? Ti frazerji, ti prežiti in izpiti ljudje naj bi bili kdaj narodni delavci? Pa kakšne nazore imajo ti ljudje, če se o tem sploh da govoriti pri njih? Vse njih misli se stekajo v eno usodepolno zmoto: boj cerkvi, boj veri! Narod pa, ki je zavrgel vero, si je podpisal smrtno obsodbo..."

„Pojdi, pojdi!“ zavrne ga Mlakar. „Ti si pesimist.“

„A ti si idealist, ljubi moj Jože, toda idealist brez idealov. Pa mi povej le eno pot, ki nam kaže v jasnejšo bodočnost! Hvaležen ti bom zanjo. Misliš, da je prijetno živeti v zavesti, da jadramo nasproti gotovi smrti?“

„Prišle bodo druge razmere..." poskuša omeniti Mlakar.

„Tako! Kdaj naj pridejo in odkod? Jih bodo mar ustvarili podivjani ljudje, kakršne si gledal danes popoldne? Korupcija gre vedno dalje. Eden naleze od drugega ta prokleti cinizem, to usodno nagnenje do materijalnega uživanja. Nad Sivcem se je danes zgražal Knofla, so se zgražali drugi. Toda misliš, da bodo čez kaj časa boljši kakor je zdaj on? Prej ko slej bodo na istem. Čeprav morda dosežejo svoj kruh, bodo znotraj razjedeni, duševno ubiti, ljudje brez idealov, zato brez ciljev in brez dela..."

Mlakar je bil kakor na žrjavici.

„Strašen pesimist si, Ivan!“

„Mi je enako! Tvoji ugovori so sicer kratki, a jedrnati niso. Kaj moreš navesti proti mojim razlogom? Le poglej, kako se vse to razvija naravno, da tem nesrečnim ljudem, rekel bi skoraj, niti zameriti ne

moreš, da so taki. Pokvarjena socialna družba jih' aficira s kužnimi bacili. Najprej žrtev oropajo moralne opore, zaduše ji vest, navdajo ji dušo z modernimi tlapnjami, skratka, vzamejo ji vero v nadnaravni svet, priklenejo jo na materijo, potem pa po nji! Oropan vsega, kar bi ga dvigalo višje, stoji človek naposled osamljen sredi smrdljive navlake modernih blodenj.

No da, nekaj mora biti za zunanji blesk. Lepe besede o narodnjaštvu! Fraze! Umirati hočejo za domovino, a živeti in delati zanjo ne marajo; ljubijo jo pregoreče pri pijači in ko se zjutraj prebude, se smejejo svojim besedam, sebi, družbi, narodu in celemu svetu. Moderni so in se čutijo vzvišene nad priprosto maso, zato so napihnjeni, da je groza. Videl si, kako je porastel Sivec, ko ga je Knofla prijemal za jezik!

Izprva, ko pokvarjenost ni še tako globoko zajedena v naravo, imajo pri teh frazah poštene namene, verjamejo jim in ne vedo, da so prazne besede. Knofla mi je danes tako imponiral, da sem ga resnično poslušal z zanimanjem. In res, poglej njegov obraz! Ta ali ona poteza na njem sicer še kaže, da mora tu nekje glodati črv, a splošno živi še dokaj zmerno, kolikor more pač človek sklepati iz zunanosti na notranjost. Toda prišli bodo z brezobzirno gotovostjo dnevi, ko se bo revež smejal sam sebi, da je bil danes tako navdušen; obžaloval bo svojo gorečnost in bo razumel, zakaj mu je Sivec zagnal vrček v glavo. Kakor ga je danes mrzla voda kmalu spravila spet k zavesti, ko se je sesedel v naročje tovarišev, tako mu bo mrzla realnost življenja kmalu ohladila njegovo sedanjo gorečnost. Lepe besede, ki imajo zdaj zanj še nekaj vsebine, mu bodo postale puste in prazne. In mrzel bo sam in mrzlo bo vse krog njega, ker ne bo gorek znotraj; znotraj ne bo ognja, ki bi vnel energijo njegovih sil za narodno delo. Mrzel bo sam in mrzle bodo lepe besede, ki jih bo govoril. Govoril jih bo namreč vseeno, ker je to moderno. Saj jih govore tudi drugi in pribašejo se do odličnih mest, do častnih naslovov! Navduševal bo druge, a sam bo mrzel. Tako, ljubi moj stiški Jože, tako se dandanes rekrutirajo frazerji. Pokvarjena družba jih' aficira s kužnimi bacili, da gnijejo pri živem telesu — in to vsakogar, ki ni trden in zdrav dovolj, da se ji ustavlja . . .“

„Torej vendar enkrat nekaj pozitivnega! — pripomni Mlakar. — Pripomni torej, da niso vsi tako strašno propali, da jih je nekaj zdravih?“

„Res je! A koliko jih je? Veseli smo, če vidimo tega ali onega, da ostane pošten tudi potem, ko je prepuščen sam sebi. A kje so drugi? Saj veš, kje. Čez nekaj let bodo po domovini zavzeli socialna mesta — zastrupljeni na duši, morda tudi na telesu. In kdo ve, kdaj bo temu

konec? Če imamo Slovenci še kaj bodočnosti, zaobrtni se mora kmalu, sicer je po nas.

Ko bi bilo po mojem, ne bi merili narodovega napredovanja ali nazadovanja sam po tem, za koliko je koroško-slovenska meja pomaknjena že bolj proti jugu, ne samo po tem, koliko besed se pri sodnijski obravnavi izpregovori nemških, koliko slovenskih, ampak tudi po tem, koliko mladine je verne in zdrave. V tem oziru pa smo zelo na slabem, in to je žalostno, ali ne?“ ...

Mlakar ne odgovori: molče korakata dalje proti prijazni Stičini.

Mrliški zvonovi so drug za drugim utihnili. Zadnji akordi so se lovili v višinah, otožno doneč, ponavljajoč poštenjaku stare korenine zadnji pozdrav. Potem pa so se porazgubili preko domačih brd in sel, poljublajoč jih in šepetajoč: „Slovenski svet, ti si krasan — ti poln nebeške si milote“ a ne živahno in veselo kakor pri Volariču temuč žalostno in boječe kakor vzdihovanje, kakor tožba umirajočega. . .

Legenda o pomladi.

Zlata pomlad
moje mladosti —
kam si zbežala
vprašam se jaz.

Videl sem nekdej,
dneve prelepe,
in srce srečno
mi je bilo.

Sreča odšla je...; —
greh je prepodil
solnčne mi dneve...
— noč je temna.

Bog ti nebeški
vrni pomlad mi;
mojemu srcu
vrni spet mir!

Ah, da pregrehe
noč že odšla bi,
da bom spet videl
solnčno pomlad!

Adolf Robida.

Druženje osoba i društava.

Kaži mi, s kim se družiš i reći ću ti, kakav jesi,“ kaže hrv. narodna poslovice. Ne treba osobitog razmišljanja, da se uvidi, koliko se tu krije istine, a koliko neistine, jer iskustvo jednu i drugu stranu često pokazuje. Da se ima ova rečenica često tumačiti više po smislu nego po riječima, kaže nam njezina uporaba.

Druže li se s budi kakva razloga dobar i zao čovjek, obično će rečenica opeći dobroga, ako kadšto i nepravedno, dok o zlom drugu rijetko će koji istu rečenicu rabiti, kao da će se u društvu s dobrim i sam popraviti. Razlog je taj, što čovjek po svojoj slaboj ćutilnoj naravi mnoge lakše siže za zlim nego za dobrim. Nije ipak isključena mogućnost, da se zao u društvu s dobrim, koji je čvrst u dobru, popravi. Obično će tu odlučiti jakost volje, stalnost značaja. Spomenuti treba ipak, da ni čvršći značaj nije uvijek siguran pred zlim, da je uvijek u pogibli.

Drugovanje dakle sa zlim pojedincima nije za čvrstog čovjeka izvanredna pogibao, pa se s dovoljnim razlogom, koji može biti i samo prijateljstvo i sl., može dopustiti, a često i preporučiti. Iz takva druženja može izići popravak slaboga druga ili u niječnom slučaju utvrđenje dobroga u dobru, ako je ovaj dosta čvrst. U slučaju, da dobri počne malaksati, dužan je štetno drugovanje prekinuti, da se sam ne pokvari.

Vrlo jasno i jednostavno! Zar ne? No dok je tako kod osobnog drugovanja pojedinaca, promijeni se razmjer posvema, kad na mjesto pojedinca stupi uredjeno društvo. Tu nema više prvašnje mjere jakoga značaja za pojedinca. Čim netko stupa u društvo, njegov se „ja“ gubi u valovima većine. Istina, on može da djeluje na članove, može da ide za većinom, ali s kojom nadom na uspjeh? Ako se već kod pojedinaca događa, da se bolji prije iskvari nego gori popravi, ima li nade, da će jedan popraviti cijelo društvo? Ova nam teorija u najboljem slučaju kaže neku bolju budućnost, a dotle? Dotle neka se pojedinac gubi. On mora da pristaje na „sve“, što društvo hoće. Većina radi i u njegovo ime, i još mu se očito ruga, prem da se on načelno protivi. Ne pomaže. Društvo tako hoće, a član mora ili pristati ili se seliti, kad se radi o načelu. Je li naprotiv u dobrom društvu zao član, ni taj se ne će dugo održati, jer će ili sam odstupiti ili će ga, što je običnije, društvo isključiti, ako se ne popravi. Dobro društvo, t. j. društvo dobrih i pravih načela popravlja svoje članove, dok društvo zlih načela kao i ono bez načela kvari članove. Na ovom je mjestu ona hrv. nar. rečenica posve na svome

mjestu: „Kaži mi, u kakvom si društvu, i reći ću ti, kakav jesi.“ Je li kada koji čuo, da se je protivno dogodilo?

Opet se razmjer mijenja, kad se družu dva društva. U druženju društava vrijedi sve ono, što je rečeno o druženju pojedinaca. No još i više: Pojedinaac je bez oslona, sam treba da se čuva, sam ne smije da pogriješi, a to je teško, vrlo teško. S društvom je posve drukčije. Članovi jedan drugoga bodre, jedan drugoga potiču, i nije straha, da će lako nasjesti. — Društvo ne gubi nikada samostalnosti, ma da i samo jedan jedini član zastupa društvo kod drugoga društva. Dok se članovi jednoga te istoga društva proglašuju složni s glasovanjem većine, onaj je jedini zastupnik slobodan i stoji na svom načelu bez obzira na kakav zaključak, bio on ma kako neumjestan ili nepravedan. A od kuda mu jakost? Od društva, koje zastupa. Razne potrebe mogu da prinukaju različna društva na složan rad, u koliko im je taj rad zajednički, a da pri tom nijedno društvo ne žrtvuje svoja načela. Žrtvovanje se događa samo kod članova jednoga te istoga uredjenoga društva.

Hrv.-kalol. akad. društvo Hrvatska stoji i mora da stoji na ovom načelu nepomično bez obzira na kojekakve krive pojmove. Sapiienti pauca.

„Hrvatska“.

Glasnik.

Poročilo o V. sestanku slovenskega krsčansko mislečega dijaštva. Kakor vsako leto se je vršil tudi letos, 24. in 25. avgusta, v Ljubljani shod slovenskega katoliško mislečega dijaštva. Pokazalo se je iznova, kaka krepko prodirajo naše ideje med dijaštvom ne samo na Kranjskem ampak po celi Sloveniji. Iz vseh slovenskih dežel so prišli zastopniki dijaštva, tako da lahko rečemo, da je bil ta sestanek prav sijajna manifestacija združenega slovenskega katoliškega dijaštva.

Na predvečer shoda se je vršil v gostilni „Pri zvezdi“ pozdravni večer. Zbralo se je obilo udeležencev. Večer je otvoril g. phil. Ivan Grafenauer, predsednik Danice, izražajoč svoje veselje da se je zbralo na ta večer toliko dijakov in učiteljev kakor še nikdar poprej. To je najlepši dokaz, da naša prizadevanja niso brezuspešna. Za tem so se vrstile najrazličnejše napolitnice, med katerimi omenjamo le nagovor državnega poslanca dr. Iv. Kreka, ki napija udeležencem kot možem, ki se ne strašijo žrtev, kadar treba braniti svoja načela. Posebno navdušeno je bilo pozdravljeno katoliško misleče učiteljstvo.

Drugi dan so se vršila predavanja v Rokodelskem domu po sv. maši, katero je daroval prevzvišeni naš knezoškof dr. A. Jeglič v cerkvi Presv. Jezusovega Srca. Predavanj se je udeležilo okoli sto

akademikov bogoslovcev in abiturijentov. Predsednikom shoda je bil enoglasno izvoljen g. cand. iur. Josip Dermastia, podpredsednikoma pa g. Žolgar in g. abit. Modic. Najprej je predaval g. stud. theol. Fran Terseglav o identičnosti cerkve in nauka Pavlovega z med naukom in cerkvijo, kakoršno je zasnoval Kristus. Njegova izvajanja so bila naperjena proti moderni filozofiji sploh, ki skuša vsa verstva zlasti pa še krščanstvo razkrajati in razložiti kot rezultat naravne evolucije. Zlasti se je obrnil proti struji Nietscheja in Tolstega, ki označuje kot bistvo Kristusovega evangelija neko bolehalo pasivnost in nedogmatičnost.

Predavanju je sledila živahna pohvala, ki jo je to v stilističnem in znanstvenem oziru dovršeno predavanje v polni meri zaslužilo.

Kot drugi predavatelj je nastopil g. phil. Anton Rabuza, ki je govoril o arheologičnih raziskavanjih na Kranjskem. Kdor pomisli, kako se je v zadnjem času pri nas Slovencih ta veda razvila, bo gotovo rad priznal, da bi bilo treba, da se je dijaštvo z večjim zanimanjem oklene. S tega stališča je bilo to predavanje kot nalašč in upamo, da bomo v kratkem zopet čuli podobno predavanje iz z naše slovenske zgodovine.

Največje zanimanje je vzbujalo predavanje g. cand. mech. Vladimira Remca o tokovih visoke napetosti in frekvence. Tvarino samo po sebi zanimivo znal je g. predavatelj prav spretno in interesantno obravnati in v poljudnih, tudi lajikom lahko umljivih besedah razložiti najvažnejše praktične uporabe električnih tokov.

S temi predavanji je bil jutranji dnevni red končan.

Popoldne se je vršil manifestacijski shod za slovensko vseučilišče, ki je uspel zelo sijajno. Poročal je g. stud. phil. Vincencij Marinko. Ker nameravamo prinesiti govor v celoti, se tukaj ne maramo spuščati v podrobno razpravo. Shod je sprejel enoglasno sledeče resolucije:

1. Slovensko katoliško akademično dijaštvo, združeno s katoliškim učiteljstvom „Slomškove zveze“, zbrano na svojem petem sestanku dne 25. avgusta 1903, zahteva da se čim preje ustanovi v Ljubljani slovensko vseučilišče. Takoj pa naj visoka vlada ustanovi pravno fakulteto, in prizna ljubljanski bogoslovnici značaj in pravico bogoslovne fakultete ter s tem pokaže, da ima resno voljo ustanoviti polagoma celo vseučilišče.

2. Slovensko katoliško akademično dijaštvo priznava sicer avstrijskim Italijanom pravico do lastnega vseučilišča, protestira pa kar najenergičnejše proti temu, da bi se laško vseučilišče ustanovilo na slovenskem ozemlju v Trstu ali Gorici.

3. Slovensko katoliško akademično dijaštvo izraža jugoslovanskim poslancem priznanje za njihov trud, da se ustanovi v Ljubljani slovensko vseučilišče, ter izraža nado, da bodo i v bodoče delali z vsemi silami na to, da se to vprašanje za nas čim prej ugodno reši.

4. Slovensko katoliško akademično dijaštvo izraža nado, da bodo vsi slovenski akademiki brez razločka složno nastopali v tem važnem narodnem vprašanju.

5. V Ljubljano naj se skliče o prihodnjih velikih počitnicah shod vseh slovenskih akademikov z edinim programom: slovensko vseučilišče.

Kot druga točka popoldanskega dnevnega seda je bil razgovor o našem programu. Ker se je začelo med našim dijaštvom zadnji čas kaj živahno gibanje, ter se pojavljajo različne struje, je bilo pač treba, da tudi katoliško misleče dijaštvo označi svoje stališče nasproti temu gibanju. Pred vsem je treba načelne jasnosti in pa dobro premišljenega načrta, ako hočemo, da bodo naši trudi rodili sadov in naše ideje zmagovito prodirale naprej. Vsako polovičarstvo škoduje. Poročal je g. phil. Grafenauer. Njegov govor priobčujemo na drugem mestu.

Pri debati je povdarjal g. cand. mech. Vl. Remec, kako naši nasprotniki agitirajo proti nam, kakih podlih sredstev se poslužujejo, da vplivajo na abiturijente. O tem bo treba enkrat jasno govoriti. Zbranega imamo že toliko gradiva, da si bo vsakdo, ako objavimo le polovico tega, lahko vstvaril jasno sliko, kako „značajni“ so naši nasprotniki.

Z ozirom na to, da so se o katoliškem dijaštvu v zadnjem času od gotove strani jele širiti razne vesti o našem načelnem stališču, ki istini nikakor ne odgovarjajo, je povdarjal g. phil. Vincencij Marinko, da moramo točno označiti svoje stališče napram katoliško narodni stranki. Mi nismo nikakor brezpogojni privrženci kake politične stranke, ker naš delokrog kot akademikov ni politika, ki je v naših društvih po pravilih izključena. Samo ob sebi pa je umevno, da moremo, v kolikor posegamo kot posamezniki v politiko, podpirati le ono stranko, ki našim temeljnim načelom ne nasprotuje, marveč jih skuša v politiki in javnem življenju uveljaviti. In ta stranka je v sedanjem času le „katoliško narodna stranka“. Kdor pa bi sklepal iz tega, da vpricho tega nismo nič drugzega kot njeno slepo orodje brez lastne inicijative in samostojnih misli, ta ne kaže posebno velike razboritosti, ali pa nalašč pači resnico, da proti nam agituje. Oboje pa je malovredno.

Po kratki debati o društvenih znakih, je predsednik zaključil popoldansko zborovanje.

Zvečer se je vršil na vrtu „Pri zvezdi“ slavnostni komerz, ki ga je priredilo dijaštvo skupno o katoliškem učiteljstvu. Tu se je še le pokazalo, koliko simpatij uživata Danica in Zarja, kajti prišlo je toliko najodličnejšega katoliškega slovenskega razumništva, da je bil obširni vrt do zadnjega kotička napolnjen. Svoje zastopnike sta poslala Meščanski klub in krščansko socijalno delavstvo. Predsedoval je komerzu g. cand. iur. Josip Dermastia, ki je ob burnem ploskanju navzočega občinstva pozdravljaj gg. poslance dr. Kreka, dr. Žitnika in dr. Schweitzerja, tovarnarja g. Pollaka, kanonika dr. Karlina in Fettich-Frankheima, posebno pa brate Čehe in Hrvate, dalje navzoče učiteljstvo in meščanstvo in zastopnike delavstva. Govornik je povdarjal, da nas vse družijo ideja krščanstva, ideja slovenstva in demokratizma in da tvorimo krepko celoto, ako je inteligenca združena z delavsko močjo. V boj naprej do zmage! Bog in narod sta z nami, naprej torej na solnčni dan, na delo krščansko. (Burno odobravanje.) Društvena godba je zaigrala „Naprej!“ potem na

je vstal predsednik Danice stud. phil. Ivan Grafenauer ter pozdravil občinstvo imenom Danice, ki hoče pridobivati slovenskemu narodu mož krščanskih načel, mož, ki so pripravljeni za žrtve, ker le mož s trdnimi krščanskimi načeli je sposoben za žrtve.

Gosp. phil. V. Marinko je napil zbranemu učiteljstvu. Eni vzori in besno sovraštvo, s katerim se zaganjajo v nas naši nasprotniki, nas družijo. Govornik napija slogi med krščanskim učiteljstvom in dijaštvom. Neustrašenim borilcem in odločnim borilkam za Slomškova načela je občinstvo prirejalo iskrene ovacije. Mej velikim številom napitnic omenjamo le še ono g. phil. Butkovića, predsednika kat. hrv. akad. društva „Hrvatske“. Najprej se je ozrl na težave, s katerimi se ima boriti mlado društvo potem pa pravi: „Tudi vas je bilo malo, ko ste pričeli, pa ste zrasi. Tudi društvo katoliških hrvatskih akademikov hoče zrasti. Nam ne gre za osebe marveč za načela. Kjer se pojavi katoliško imo, vedno je združeno s trpljenjem, a to nas ne plaši, ker delamo za ljudstvo, za najvišje ideale. Naj tudi poedinci trpe, ideja bo zmagala.“

Predsednik Slomškove zveze, deželni poslanec g. Jaklič je rekel, burno pozdravljen: Nasprotniki se čudijo, da krščansko misleče dijaštvo in učiteljstvo skupaj zborujeta, ker ne poznajo vzrokov, ki nas združujejo. Druži nas krščanska in demokratska ideja, a ker nasprotniki nimajo nič skupnega, zato skupaj ne zborujejo, kajti frakarija se sramuje učiteljev s „kmetскими manirami.“ Dijaštvo z Masarykovimi nazori in učiteljstvo s Tavčarjevim liberalizmom ne moreta skupaj korakati. Demokratska zavest zravna mejo nami razliko stanov.

V imenu „Slov. krščansko socialne zveze“ je nazdravil g. Gostinčar, bratom Čehom pa g. phil. Grivec.

O zaključku oficijelnegu dela je zasvirala „društvena godba“, ki je ves čas dobro svirala, „Hej Slovani“! Občinstvo je vstalo in pelo z godbo. Posebno se je pa odlikoval letošnji komerz od prejšnjih po krasnem petju, ki ga je oskrboval mešan in ženski zbor pod vodstvom gosp. abit. Bajuka. Ko je ženski zbor zaključil pevski vzpored, je hvaležno občinstvo vrle pevke neprenehoma klicalo na oder. Neoficijelni del je vodil g. dr. Krek, ki je z znano šaljivostjo skrbel, da se je zabava kaj živahno razvila. Na shod je došlo nad 30 brzojavk iz vseh strani naše domovine.

Tako se je vršil ta sestanek, ki je zopet pokazal kako živahno je katoliško gibanje med slovenskim dijaštvom. Ne več majhna četa, ampak močna armada stoji v tem boju, ne osamljena brez opore, ampak za njo stoji ljudstvo in združena katoliška inteligenca. In to nam daje pogum.

—x.

Liberalna jabuka crvena, crvljiva. Ne marimo za sada sizati u kojekakove razgovore usmene ili pismene, koje potvrđuju gornje pitanje. Iznašamo samo jednu činjenicu, koja mora da duboko u srce dirne svakoga Hrvata bio on katolik ili ne. Radi se o moralnoj propasti hrv. mladeži bečkoga sveučilišta.

Već u prošlom tečaju se je pokazalo, kako su neka liberalna gospoda, koja ljube i štiju svaku vjeru, uzela na nišan hrv. kat. društvo

„Hrvatska“.¹ Da ne spominjemo kleveta lista gospara Supila, ostanimo u sveučilišnoj dvorani. Čim se je izvjesio poziv u hrv. kat. društvo, spopala je trzavica nekoje nečiste prste. Za par dana bio je poziv već dobrano olovkom išaran i popraćen kojekakvim budalastim doskočicama. Smijali smo se i rekli: djeca su. Nekojih riječi su se gospoda zastidila, pa su ih iskrižala, da se ne mogu čitati. Trijezniji ljudi su nas upozorili, da javimo stvar sveučilišnom rektoru, no ne učinismo toga, da vidimo, dokle siže liberalno hrvatsko barbarstvo. Nije ostalo samo kod olovke, došao je i nož na vrstu. Počeo se kidati komadić po komadić našega poziva, koji je za to na koncu tečaja izgledao kao stara izbušena i raskosmana zastava. Tu je prestalo liberalno hrvatsko barbarstvo lanjske škol. godine.

Ove godine se više ne zadovoljavaju s budalastinama i djetinskom provalom strasti. Ove godine nam kažu svoju pravu dlaku: bordelsku ćud. Dne 17. listopada t. g. stajala je na pozivu društva „Hrvatska“ opaska, koje ne smijemo da spomenemo. Dosta je, da kažemo, da je ni u najnemoralnijem djelu ne ćemo naći, osim u kakvom velikom rječniku. Riječ nam ta svjedoči, kako je nisko pala hrv. mladež, kad se šutnjom preko toga prelazi. Kad već netko dolazi do javnog pisanja bordelskih izraza, što da kažemo o njegovim riječima i još više o mislima? Možda bi nam koješta pokazali kojekakvi klubovi i sastanci, gdje vlada t. zv. sloboda govora. A neki ipak misle, da tamo ima mjesta svakomu vjerniku, pa i katoliku! — Ne boli nas pogrda na nas bačena, ta čuli smo već svakakvih od neodrasle i odrasle dječice, ali nas boli, što hrvatska sveučilišna mladež šuteći na to pristaje, i srsi nas prolaze, kad pomislimo, da će danas sutra ta ista mladež preuzeti vodstvo hrvatskoga naroda. I onako se teško držimo kukajući za značajevima, a eto činjenice nam kažu, da se ni u buduće ne smijemo boljemu nadati.

Spomenusmo liberalno hrvatsko barbarstvo, i s pravom ga tako zovemo, ako i nerado. Čemu zatvarati oči pred činjenicama turajući poput noja glavu u pijesak? Grusti nam se, kad nas zovu barbarima, ali ruku na prsa, pa kažimo, ne dajemo li kadšto za to i povoda. U dvorani bečkoga sveučilišta visi silesija raznih poziva i oglasa s najrazličitijim i najoprečnijim pojmovima. Da ne sižem daleko spominjem samo slov. kat. društvo „Danicu“, strogoliberalnu „Savu“ i u načelima joj majku „Sloveniju“, hrvatski „Zvonimir“, srpsku „Zoru“ i društvo (lani osnovano) jugoslavenskih židova (!), i svi su na miru! U cijeloj dvorani nema ni jednog jedinog oštećenog poziva, samo hrvatska liberalna gospoda izlijevaju svoj gnjev na poziv hrv. katol. društva „Hrvatska“. — Takvi se pokazujemo pred svijetom, a ipak nećemo da nas zovu barbarima!

Ovdje nam se kaže stara istina, da su liberalcima vjera i domovina deveta briga, kad se radi o njihovom mnijenju. Kao što u ljubljanskom saboru nalazimo složno jedinstvo Tavčara i Schwegela proti vjeri i slovenskom ljudstvu, tako nam i hrvatska liberalna mladež kaže, da je spremna pogrđiti hrvatsko ime i čast, samo da se može iskaliti na katol. vjeri. Kad će katolički Hrvati doći da uvjerenja, da je liberalizmu

¹ Srav. Zora t. g. br. III. i IV. str. 119.

domoljublje samo plašt u borbi proti vjeri bez ikakve objektivne vrijednosti, t. j. „za obseniti prostotu“? Hoće li se koji hrvatski list na ovo osvrnuti, da narod vidi, kakva mu se budućnost kaže?

„Hrvatska“.

„Hrvaška pisma“ v Katoliškem Obzorniku. „Slovenac i Hrvat — Za uvijek brat i brat“, kolikokrat se poje to osobito v dijaških krogih! Dokaz je to, da se ljubijo Slovenci in Hrvati, čeprav se še dobro ne poznajo, in da ta ljubav veže zlasti dijake hrvaške in slovenske. Da bo pa to bratstvo vedno bolj iskreno in pristrčno, je treba pred vsem, da se spoznamo, da se zanimamo za razmere, v katerih živita hrvatski in slovenski narod, da proučavamo socialne razmere, zlasti pa duševne struje, ki vladajo pri njih. A pri tem ne smemo gledati samo na svetle strani pri svojih bratih, pozhati moramo tudi temne sence, ki zastirajo gotove narodove sloje, proučavati moramo tudi te, ako se hočemo spoznati popolnoma, in delati moramo pri tem na to, da te sence izginejo pred jasnim solncem resnice in dobrote. In ravno dogodki zadnjih časov na Hrvaškem so mnogo pripomogli do zbližanja Hrvatov in Slovencev, do pravega spoznavanja njihovih kulturnih teženj. Znano je, da so Hrvati še pred kratkim časom imeli in deloma še imajo sila zmedene pojme o slovenskem katoliškem gibanju, ker so zajemali svoje znanje o slovenskih kulturnih in političnih odnošajih večinoma iz motnih, kalnih virov liberalnega slovenskega časopisja, a v tem oziru se je že nekolikoboljšalo. „Slovensko pismo“ dr. Ivana Ev. Kreka v „Hrvatski Straži“ je bilo od katoliškega hrvaškega časopisja pozdravljeno kot lepa slika slovenskih verskih, političnih in družabnih razmer, in „Vrhbosna“ ga je celo ponatisnila v hrvaškem jeziku.² A tudi želja dr. Kreka, da njegova pisma „morda zbude tudi med Hrvati koga, ki bi pisal hrvaška pisma v „Katoliški Obzornik“, je našel odmeva pri Hrvatih, in v letošnjem „Kat. Obz.“ smo imeli priliko čitati „hrvaška pisma“ dr. Fr. Biničkega, v katerih nam slika hrvaške razmere. Tukaj naj slede glavne misli.

„Katoliška vera je obranila Hrvaško, katoliška vera ji je bila ščit proti navalom tujstva. A danes? Hrvaško ljudstvo pač, dobro in nepokvarjeno hrvaško ljudstvo, to ima še živo, krepko vero svojih prednikov. Človek se mora čuditi, ko vidi čestokrat pri preprostem seljaku več vere, več zaupanja in ljubezni do Boga kot pri kakem ascetu. V novjšem času pač postaja slabše, osobito pod vplivom vojaštva, a dal Bog, da bi živo katoliško gibanje preprečilo nadaljno napredovanje te demoralizacije ljudstva. A gospoda, ta je pač gospoda. Oblizala je malo omike, in postala versko indiferentna, ni jej treba vere. Zakaj? Ker zahteva vera tudi od gospode krepkostno življenje. Po imenu so pač katoliški ti višji sloji, a samo po imenu, v dejanjih so brezverni, „liberalni“, a ne vedo niti sami, kako so liberalni. „U nas nema liberalaca“, dà, tako pravijo, toda kdor pogleda natančnejša dela te hrvaške gospode, ta pač vidi, da jih je dosti, in da so tem nevarnejši, ker širijo svoje

¹ „Hrv. Str.“ g. I., br. I. in II., str. 117. in 262.

² Vrhb. g. XVII., br. 9. i 10., str. 140.

³ Kat. Obz., I. VII., zvezek 3. in 4., str. 307. in 408.

brezverstvo pod tvrdko navidezna kršćanstva, volkovi v ovčjih kožuhih. Ker nima ta gospoda trdnega značaja, ki bi ji ga privzgojila katoliška vera, pa postane voljno orodje v rokah gospodujućih tužev. In to se je videlo tudi pri zadnji grozni tragediji, ki se je odigrala na hrvatskih tleh, ko se je preprosto ljudstvo vzdignilo braneć svojo po zakonih zajemćeno pravo proti svoji gospodi, proti svojemu uradništvu, ki ga je izdajalo tužstvu. In mladina? Ta se vzgaja v duhu „gospode“ in postane s ćasom isto, kot je ta. Liberalstvo se je globoko zajedlo v Hrvaško in se še vedno širi. Zato pa naj duhovništvo, ki mu je še nekaj do vere, nikar ne gleda mirno ta razvoj, ampak naj poseže vmes braneć katoliško vero, mladež naj se organizira na vse strani v ćvrsto hrvaško stražo, bogoslovci naj stopijo skupaj v boj za resnico in naj potegnejo v svoj krog tudi svoje somišljenike-lajike. Slovenska in hrvatska katoliška društva na visokih šolah naj se zvežejo v veliko hrvatsko-slovensko stražo, ki naj bi imelo v vsakem mestu svojo podružnico.“

Opozarjamo na te ćlanke pred ysem hrvaške dijake, opozarjamo jih pa tudi na „Slovenska pisma“ dr. Kreka, da bodo Slovence in njihovo katoliško gibanje prav spoznali in vzeli od Slovencev to, kar imajo najboljšega, kakor naj se nauće Slovenci pri Hrvatih, kar je dobrega pri njih.

Naj bi ćula hrvaška mladina ta klic, da se združi v znamenju kršćanstva, da se oklene pravih, vzvišenih vzorov vere! Slovenci smo pripravljeni z vsemi moćmi podpirati to vašo organizacijo, katere prvi plod je hrvatsko katoliško akademićno društvo „Hrvatska“ na Dunaju, in katero zastopata med Slovenci „Danica“ na Dunaju in „Zarja“ v Gradcu. Okleni se te katoliške organizacije tudi ti, hrvaška mladež, da bo dobila hrvaška domovina trdnih, kršćanskih mož, ki bodo imeli poguma zastopati nesebićno in brezobzirno pravice hrvatskega naroda in katoliške vere.

J. G.

Rijećki „Novi list“ (9. lipnja 1903. br. 128.) donaa vijest o „Hrvatsko-katolićkom akademićkom društvu u Beću“. Na to neka se osvrnem samo nekojim rijećima. Nas sv. katol. vjera ući, da budemo u miru sa svima i da ljubimo svih, a napose braću svoju, za to ćemo i sa „Zvonimirom“ gojiti dobre odnošaje, dok ih „Zvonimir“ ne prekine ili dok nas ne prisili, da ih prekinemo. — Što je mislio g. dopisnik „N. L.“, kad navadja sv. Tomu Akvinskoga: „Nikad ne možeme ikoga prisiliti, da se podvrže zakonu, kojemu se svojevoljno ne će da podvrže“? Ili mođa misli, da nam je svrha „na silu krstiti akademićare“ i voditi ih u naše društvo? No tko ćita sv. Tomu, morao bi znati, da ima ćovjek slobodnu volju, pa da krst na silu ne vrijedi. U ostalom preporućujem g. dopisniku „N. L.“ ćitanje djela sv. Tome, pa ćemo se u naćelima bolje slagati, jer je upravo sv. Toma meni mnogo toga razjasnio i na rad me obodrio. Došlo je i do sv. Ivana (za pravo rijeći Gospodina Isukrsta): „Ja sam puć, istina i život, i nitko ne dolazi k Ocu, nego po meni“. O njima se može reći većina onoga, ćim sam do-

1 Spis se je morao u juliju izostaviti radi nedostatnog prostora. Uredn.

kazivao¹ potrebu katoličkoga ćućenja i katol. društva, za to ih dajem g. dopisniku na razmišljanje s opaskom, da je sv. Otac Papa Kristov namjesnik, i jedino katol. crkva Kristova zaručnica. — Kad g. dopisnik govori o „intolerantnosti na početku XX. vijeka“, nasilno izvlači katoličku zapovjed² pa neka bude oprezniji. Istina je, da su me „Daničari“ zadivili svojim uzornim redom. Nijesam ipak sam zadivljen. Oni zadivljuju i „Zvonimiraše“ i u opće svakoga, koji k njima dolazi. Oni su odraz slovenskoga života i dijele s njim istu sudbinu, pa ih kore jedino oni, koji ih ne poznaju, upravo tako, kao što i slovenski katol. rad u domovini osudjuju mnogi Hrvati, koji „Slov. Narod“ i „Soču“ smatraju sv. Pismom. — Zamjeranje „Danič“, što se druži s katol. Nijemcima, može se reći, da daje svjedodžbu barem nepazljivosti g. dopisnika „N. L.“³ — Ne niječem g. piscu, da pozna slov. odnošaje bolje od mene, ali ipak suđi slabije od mene. Sa Slovencima drugujem već više od 6 godina, a jedne sam godine upravo posjetio razna slov. mjesta, te govorio i sa Slovencima i Italijanima, i jasno spoznajem, što će mi i mnogi „Zvonimiraše“ potvrditi, da su Slovenci od nas mnogo idejniji i napredniji u sili načela. Zapamtite: Načela su osnov, pa kao što bez osnova nema zgrade, tako u duhovnom polju bez načela nema napretka. To nije nikakov „šport“ to je životno pitanje! Bez načela nema značaja, a bez značajeva... Kako „su Hrvati već od naravi vjerni katolici“, vidimo po onom, što se po Hrvatskoj piše i radi. Kad bi to bila istina, da su Hrvati po naravi katolici, ne bi se dalo razumjeti, za što se ti „po naravi katolici“ protive katol. društvu.

Opetujem, da je g. dopisnik „N. L.“ jamačno pisao svoju opomenu u dobroj namjeri, i za to mu hvala, pa neka izvoli uvažiti i odgovor. K tomu neka bude uvjeren, da s naše strane ne prijete nikakav razdor, jer katol. vjera ne rastavlja nego spaja duhove. Ako pak tko dirne u našu sv. vjeru, znat ćemo vršiti svoju dužnost, a čovjeka, koji vrši svoje dužnosti, štujemo svatko. Prijezira je vrijedan samo onaj, koji neće da vrši svojih dužnosti n. pr. liberalni katolik.

Butković.

Reforme na živinozdravniški visoki šoli. Lansko leto so slušateljci živinozdravniške šole zahtevali temeljite preosnove svojega študija in odpravo „kuršmidov“. Sedaj se pa res namerava ustanoviti vojaška akademija za veterinarje, tako da bodo v bodoče vsi slušateljci in živinozdravniki imeli iste predštudije, maturo. Vojaški živinozdravniki z akademično izobrazbo bodo tudi lahko postali štabni živinozdravniki, katerih še sedaj ni v naši armadi. Civilni slušateljci se vesele vspehov, ki jim jih je prinesel štrajk; pripravljajo se, da dobe kaj tudi še od naučnega ministra. Nalik živinozdravniškim akademikom drugih držav zahtevajo — doktorat.

Fr. Kr.

Nemiri na češki univerzi v Pragi. Poslopje češke univerze je jako pomanjkljivo. Vsi prostori so premajhni. Najprvo so se izjavili slušateljci filozofskega oddelka, da zahtevajo boljših prostorov. Njim je sledil

¹ Zora br. 2. t. g. str. 25.

² Srav. Zora t. g. br. 1. str. 10.

³ Srav. Zora t. g. str. 42, 44, i. osobito 58.

tudi juridični oddelek in vsi skupaj so začeli stavkati. Tudi profesorji so izjavili, da v takih prostorih ne predavajo. Nekateri profesorji so pa imeli predavanja le naprej, in proti tem je dijaštvo demonstriralo. 23. okt. se je vršil shod, na katerem so dijaki zahtevali novega posloppja, da se provizorično preskrbe večje dvorane in zahtevali so tudi ustanovitev češkega vseučilišča na Moravskem. Govoril je tudi rektor, ki je pomiril dijake in dejal, da se jim bo, kolikor mogoče, ugodilo.

Fr. Kr.

Lužiški Srbi se branijo s svojimi slabimi močmi, kolikor morejo proti nemškemu morju, ki zaganja svoje valove od vseh strani na ta mali slovanski jezikovni otoček. Posamezniki odpadajo kakor gruda za grudo ob morskem obrežju. Osobito izobraženci, ki jih poklic odvede daleč od domače zemlje, kaj radi pozabijo svoj jezik, svojo malo, trpečo domovino. Zato pa si prizadevajo lužiško-srbski narodnjaki zlasti, da bi ohranili narodu pred vsem učečo se mladino in ojačili njeno narodno zavest, da bi imel narod saj svojih učiteljev in duhovnikov, da bi saj ti vrnivši se med ljudstvo bili nekdanji njegovi voditelji in njegova podpora. Zato prirejajo vsepovsod dijaške „skhadžovanky“ (sestanke). Taki sestanki, zabave in koncerti, ki se prirejajo sedaj v tem, sedaj v onem kraju — za vse lužiško-srbske dijake obenem — so zaradi tega v narodnostnem življenja lužiško-srbskem največjega pomena. Da bi le vsi slovenski dijaki delali za svojo narodnost tako vnemo, da bi ga ne demoralizirali s svojimi velikomestnimi, tujimi, brezverskimi nazori, bi bilo tudi za slovenski narod boljše.

G.

Dr. Fr. Kos: Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. „Leonova družba“ v Ljubljani je izdala letos prvo knjigo tega velikega dela, obsegajočo dobo od leta 501. do 800. Gospod pisatelj, ki je v „Izvestjih muzejskega društva“ že marsikaj napisal o zgodovini Slovencev, podaje nam poleg gradiva tudi jako lep zgodovinski uvod in dragocene opombe. Opozajamo svoje naročnike na to krasno delo.

J. G.

Rusko knjigotrštvo. Kako silno narašča rusko slovstvo povzamemo iz sledečih podatkov. Knjig je bilo izdanih l. 1887. 18,540.390 izvodov, l. 1890. 18,353.126 izv., l. 1895. 25,512.814 izv., l. 1901. pa 58,529.480 izvodov. Leta 1902. je izšlo v samem Peterburgu 5,934.654 izvodov leposlovnih knjig s 1103 naslovi. Izmed teh je romanov 217 naslovov v 1,324.050 izvodih, povesti 119 n. v 892.012 izv., novel 147 n. v 579.775 izv., zgodovinskih romanov 81 n. v 327.550 izv., zbranih spisov 58 n. v 438.314 izv., knjig za otroke 117 n. v 460.315 izv., pesniških zbirk 60 n. v 236.585 izv., epov 29 n. v 153.400 izv., i. t. d. Izmed pisateljev naj omenim zbrane spise Žukovskega (52.000 izv.) Puškina (46.900), Gogoljevih del (1,136.000 izvodov) med temi „mrtve duše“ (55.100) „revizor“ (55.100). Gorjkega „meščani“ pa so izšli v 45.500 izvodih.

G.

Na dunajskem vseučilišču je bilo v letnem tečaju 1903 — 5207 rednih (ženskih 68) in 1221 izrednih slušateljev (ženskih 152), skupaj toraj 6428 slušateljev, med katerimi je bilo 220 ženskih; (v letnem tečaju 1896, je bilo skupaj 5796 slušateljev.) Bogoslovcev je bilo 184,

l. 1896 pa 169; pravnikov 3142 (ženskih 9), l. 1896. 2654; medicincev 1252 (ženskih 28), l. 1896. jih je bilo 2228; modroslovcevin farmacevtov je bilo 1850 (ženskih 132), leta 1896, pa samo 749. Vidi se tedaj, da je silno nazadovalo število medicincev napredovalo pa število filozofov.

J. G.

Kako to? Dne 15. kolovoza t. g. reagiralo je zagrebačko djaštvo na poznati „mili i ljubezni“ (!) postupak gradskoga redarstva. G. M. Tr. prihvatio konja g. Gütnera za oglavnik i potegnuo: konj i konjanik osvanuše na tvrdom. G. Tr. stekao si je s tim lijepih simpatija. A konac? Konac ide po staroj hrvatskoj praksi. Na 10. rujna bila je sudbena rasprava proti g. Tr., a on? . . . on se proglašuje nekrivim. Dovdje se još slažemo. Ali čujte, zašto se g. T. smatra nekrivim: „jer da je bio pijan.“ Tako dakle! Pijani ljudi demonstriraju proti nepravdama, što u sree zadiru hrvatskome narodu, dok trijezni ne priznavaju svoga čina. Ako je g. T. htio biti bez odgovornosti, morao je ostati kod kuće, a ne baciti sramotu na cijeli hrvatski pokret proti madjarskomu nasilju, kao da bi taj pokret bio vinski plod, proizveden od pijanih ljudi. Eto nam ploda bezvjerskog odgoja! Kakav će utisak učiniti na narod, koji je krv lijevao za svoje pravo, kad vidi, da se „učeni ljudi“ pijanstvom ispričavaju, da izmaknu kazni? . . . Demoralizacija! Kad bi ovo bio jedini slučaj! Hrvatsko djaštvo je već češće demonstriralo, ali još se nije našao iskren mladić, da kaže, to sam ja učinio. Na sveučilištu se krivnja niječe, a kasnije se prodaje sistemu, jer se bez njega „ne može“ živjeti. Bezvjerac traži sreću, gdje mu se pruža, na ovome svijetu, i radio bi proti svomu razumu, kad bi morao stradati za druge, dok katolik čeka plaću od Višnjega, koje mu ljudska nepravda ne može oteći nego samo povećati. On strada ali i znade, zašto strada: strada za pravdu, koja mora da pobijedi, jer — svaka sila za vremena. — Dok teče krv siromašnoga naroda, a gospoda se skrivaju, nije razvitak stvari zdrav, no gnjilež se kaže ne na narodnoj nego na gospodskoj strani. Gnjilež treba isprati i onda ćemo se skoroj sreći nadati, za to vičemo i vikati ćemo sebi i drugima: „Hrvatski djaci, odgajajte se katolički!“

Redovnice na vseučilišću v Inomostu. Štiri redovnice iz uršulinskega samostana v Inomostu obiskujejo ondotno vseučilišče. In sicer kot pisateljica znana m. Vincencija Neusee in sestre Boromeja Kathrein, Roza Merler in Dupeu Chautal. Tudi hči dvornega svetnika Pastorja, kandidatinja istega samostana obiskuje zgodovinska predavanja. Rim je odobril prizadevanja uršulink, deklice modernim zahtevam primerno vzgojevati s tem, da jim je dal dispenzo od redovniške klavzure.

Fr. Kr.

